

ONTWERP KRW-WERKPROGRAMMA
STROOMGEBIEDBEHEERPLANNEN 2028-2033

Inhoud

Samenvatting	3
1. Introductie	4
1.1 KRW en stroomgebiedbeheerplannen	4
1.2 Stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027	5
1.3 Stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033	5
1.4 Van werkprogramma naar stroomgebiedbeheerplannen	7
1.5 Leeswijzer	7
2. Hoofdlijnen activiteiten huidige planperiode 2022-2027.....	8
2.1 Inleiding	8
2.2 Uitvoering maatregelen en voortgangsrapportages	8
2.3 Factsheets en stoffiches	8
2.4 KRW-impulsprogramma	9
2.5 Samenwerking en participatie	10
2.5.1 Samenwerking tussen overheden, maatschappelijke partijen en adviesorganen	10
2.5.2 Gebiedsprocessen	11
2.5.3 Nationale trajecten	11
3. Samenvatting belangrijke KRW-opgaven	12
3.1 Inleiding	12
3.2 Overall beeld KRW-doelen.....	12
3.3 Concentraties van nutriënten en chemische stoffen in het oppervlaktewater.....	13
3.3.1 Toelichting doelen	13
3.3.2 Stand van zaken	13
3.4 Inrichting en beheer van het oppervlaktewatersysteem	14
3.4.1 Toelichting doelen	14
3.4.2 Stand van zaken	15
3.5 Kwalitatieve en kwantitatieve toestand van grondwater	15
3.5.1 Toelichting doelen	15
3.5.2 Stand van zaken	16
3.6 Externe ontwikkelingen met effecten voor grond- en oppervlaktewater.....	16
3.6.1 Toelichting.....	16
3.6.2 Stand van zaken	17
4. Voorbereiding stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033	18
4.1 Inleiding	18
4.2 Karakterisering stroomgebied.....	18
4.3 Doelen	18
4.4 Toestandsbepaling	21
4.5 Uitzonderingen	23
4.6 Belastingen.....	24
4.7 Maatregelen.....	25
4.8 Economische analyse	28

4.9 PlanMER-plicht	28
5. Proces, organisatie en planning	29
5.1 Inleiding	29
5.2 Rollen en verantwoordelijkheden overheden.....	29
5.3 Afstemming overheden regionaal – nationaal - internationaal.....	30
5.4 Informatiehuis Water	31
5.5 Samenwerking met buurlanden	32
5.6 Terinzagelegging.....	33
5.7 Tijdschema	33
6. Relevante kaders en regelgeving	35
6.1 Inleiding	35
6.2 Planvorming onder de Omgevingswet.....	35
6.3 Afstemming van de implementatie van verschillende Europese richtlijnen	35
6.4 Afstemming met aanpalende programma's en trajecten.....	36
6.5 Europese inzet Nederland bij herziening KRW.....	37
Bijlagen	38
Bijlage 1: Werkgroepen.....	38
Regionaal Afstemmingsoverleg Monitoring	38
Landelijke werkgroep chemische stoffen.....	38
Werkgroep aanpak opkomende stoffen.....	38
Landelijke Werkgroep Grondwater	38
Bijlage 2: Stappenplan afstemming over grensoverschrijdende belasting	39
Bijlage 3: Begrippenlijst.....	41
Colofon.....	42

Samenvatting

Schoon en gezond water is essentieel voor mens en natuur: voor ons drinkwater, onze landbouw en industrie, onze recreatie en als leefgebied voor dieren en planten. Sinds 2000 is de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) van kracht, die als doel heeft het realiseren en behouden van chemisch schoon en ecologisch gezond oppervlaktewater en grondwater.

Ten behoeve van de implementatie en uitvoering van de KRW, stelt Nederland elke zes jaar stroomgebiedbeheerplannen op voor haar vier stroomgebieden (Rijn, Maas, Schelde en Eems). In de 1e stroomgebiedbeheerplannen van 2009 zijn waterlichamen begrensd, doelen aangegeven, zijn de toestand en de belastingen bepaald, en is aangegeven welke maatregelen nodig zijn om de goede toestand te realiseren. Dit is geactualiseerd in de opvolgende stroomgebiedbeheerplannen. In de 4e stroomgebiedbeheerplannen zal de inzet voor de KRW worden opgenomen voor de periode 2028-2033.

De uitvoering van de maatregelen uit de huidige stroomgebiedbeheerplannen voor de planperiode 2022-2027 is in volle gang. De voortgang wordt gemonitord aan de hand van het jaarlijkse landelijke dashboard KRW en de Europese Commissie is eind 2024 hierover geïnformeerd. Eind 2024 is ook de tussenevaluatie KRW afgerond, waarmee de waterbeheerders hebben geëvalueerd in hoeverre we met het huidige beleid op koers zitten om eind 2027 aan de KRW te voldoen.

Er is de afgelopen decennia al veel geïnvesteerd en bereikt in het verbeteren van de waterkwaliteit. Het verder verbeteren hiervan is een complexe opgave; de (tijdige) uitvoering van geplande maatregelen kent risico's (zoals beperkte capaciteit en de stikstof-problematiek) en nieuwe maatregelen vergen een moeilijke afweging van belangen (bijvoorbeeld de perking van het gebruik van materialen en stoffen die ongunstig zijn voor de waterkwaliteit maar tegelijkertijd lastig zijn te vervangen). Begin 2023 is daarom het interbestuurlijke KRW-impulsprogramma gestart, waarmee de overheden samen alles op alles zetten om in 2027 te kunnen voldoen aan de KRW-verplichtingen. Over het doelbereik KRW zal Nederland verantwoording afleggen in de stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033.

In deze plannen wordt tevens het beleid voor de KRW-doelen voor de periode 2028-2033 vastgelegd. Ook ná 2027 zal het bereiken en behouden van een goede waterkwaliteit en voldoende (grond)waterbeschikbaarheid blijvende inzet vragen. Naast de huidige opgave zijn er ook nieuwe uitdagingen. Zo zijn Europese normen voor bepaalde stoffen later toegevoegd of tussentijds aangepast, waardoor ze een latere deadline hebben. In de komende jaren worden naar verwachting ook voor andere nieuwe stoffen KRW-doelen vastgesteld, waaraan moet worden voldaan. Ook ervaren we in toenemende mate de gevolgen van klimaatverandering, zoals langere periodes van droogte, met gevolgen voor de waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid.

Dit werkprogramma KRW geeft het proces en de randvoorwaarden om te komen tot de nieuwe stroomgebiedbeheerplannen die eind 2027 worden vastgesteld. Het werkprogramma bevat daartoe een tijdschema en beschrijft de producten van rijk en regio.

In dit document wordt ook een samenvatting gegeven van de belangrijkste opgaven voor de waterkwaliteit, op basis van de eind 2024 afgeronde tussenevaluatie KRW. Hiermee wordt tevens invulling gegeven aan de KRW-vereiste om een tussentijds overzicht van zogeheten *belangrijke waterbeheerkwesties* te geven in aanloop naar de nieuwe stroomgebiedbeheerplannen.

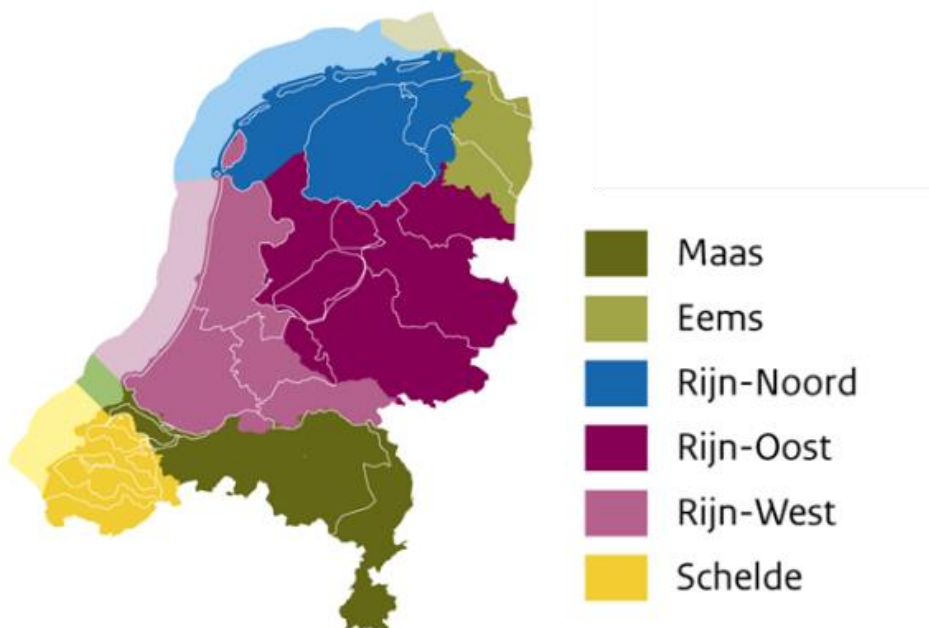
1. Introductie

1.1 KRW en stroomgebiedbeheerplannen

Schoon en gezond water is van levensbelang. Voor de mens en de natuur. We maken er drinkwater van, we recreëren erin, langs en op, we gebruiken het voor landbouw en industrie, en het is leefgebied voor veel dieren en planten. De rijksoverheid, waterschappen, provincies, gemeenten, drinkwaterbedrijven, kennisinstellingen, landbouw, industrie en natuurorganisaties werken hard aan het verbeteren van de kwaliteit van het water. Schoon, voldoende en gezond water is het doel, de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) geeft hier nadere invulling aan. Realisatie van dat doel draagt bovendien ook bij aan de doelen van de Vogel- en de Habitatrichtlijn, de Zwem- en Drinkwaterrichtlijn en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie.

De KRW schrijft voor dat stroomgebiedbeheerplannen worden opgesteld met onder meer een beschrijving van de watersystemen, doelen en maatregelen. De eerste stroomgebiedbeheerplannen voor Rijn, Maas, Schelde en Eems zijn in 2009 verschenen. In 2015 en 2021 zijn deze geactualiseerd. Momenteel worden de 3e stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 (zie paragraaf 1.2) uitgevoerd. Tegelijkertijd bereiden we ons voor op de periode na 2027, wanneer de volgende planperiode van start gaat. Dit werkprogramma KRW beschrijft op hoofdlijnen de planning en mijlpalen voor de periode tot en met 2027. Hiermee wordt de basis gelegd en worden de kaders gesteld voor de stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033, en de daaraan ten grondslag liggende plannen van rijk en regio. Dit proces heeft een strakke planning omdat de stroomgebiedbeheerplannen voor de planperiode 2028-2033 uiterlijk 22 december 2027 worden vastgesteld.

Deelstroomgebieden Kaderrichtlijn Water

Kaart van de vier (deel)stroomgebieden Rijn, Maas, Schelde en Eems

1.2 Stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027

Informatie over de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 is te vinden op de website van het Informatiepunt voor de leefomgeving (Iplo): [Stroomgebiedbeheerplannen | Informatiepunt Leefomgeving \(iplo.nl\)](#).

De afgelopen decennia is de waterkwaliteit in Nederland dankzij de genomen maatregelen op belangrijke punten verbeterd. Die verbetering zien we in de natuur terug: zo is bijvoorbeeld de otter succesvol geïntroduceerd in Nederland en zien we dat het beter gaat met broedvogels in zoetwater en moerasgebied (zie de website: [Toename broedvogels moeras en zoetwater, afname boerenlandvogels | CBS](#)). Ook zien we dat maatregelen werken: zo maken veel vissen gebruik van aangelegde vispassages (zie de website [Nederlandse vispassages belangrijk voor bijna alle vissoorten - WUR](#)).

De KRW gaat over al het water in Nederland, maar wordt via een voorgeschreven methodiek beoordeeld voor 745 oppervlaktewaterlichamen, met in totaal zo'n 140 doelen voor ecologie en chemie per waterlichaam, en met circa 12 doelen voor de 23 grondwaterlichamen. In totaal gaat het in alle oppervlakte- en grondwaterlichamen om ongeveer 100 duizend waterkwaliteitsparameters die aan een bepaalde norm moeten voldoen, om als 'goed' te kunnen worden aangemerkt.

Op dit moment voldoet ruim driekwart van alle (circa 100 duizend) KRW-doelen in Nederland. Tegelijkertijd voldoet nog (bijna) geen enkel waterlichaam aan alle doelen van de KRW. Het is dan ook nog een forse uitdaging om alle doelen van de KRW overal te halen. Zo zijn er een aantal stoffen die nog in veel waterlichamen de norm overschrijden; soms zijn die stoffen al verboden, soms zijn maatregelen gepland en soms zullen extra maatregelen nodig zijn om de doelen te kunnen halen. Bij de geplande maatregelen in de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 kunnen er knelpunten in de uitvoering zijn, waardoor het risico bestaat dat deze niet allemaal vóór eind 2027 zullen zijn uitgevoerd.

Dit is aanleiding geweest om als Rijk en regio samen begin 2023 het KRW-impulsprogramma te starten. Zie voor meer informatie hierover de kamerbrieven van 5 juni 2023 (Kamerstukken 27 625, nr. 632), 30 juni 2023 (Kamerstukken 27 625, nr. 635), 19 december 2023 (Kamerstukken 27 625, nr. 661) en 27 juni 2024 (Kamerstuk 27 625, nr. 672).

Dit KRW-impulsprogramma is er allereerst op gericht om de maximale inzet te leveren om de bestaande afspraken tijdig tot realisatie te brengen, door geïdentificeerde knelpunten – bijvoorbeeld op het gebied van gebruik van gronden – zoveel mogelijk weg te nemen. Daarnaast wordt bezien welke aanvullende maatregelen er nog nodig en mogelijk zijn voor het behalen van de KRW-doelen. De eind 2024 opgeleverde tussenevaluatie KRW vormt hierbij een belangrijke basis (zie ook hoofdstuk 3). In de nieuwe stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033 zal verantwoording worden afgelegd over de uitvoering in de voorgaande periode.

1.3 Stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033

In de nieuwe stroomgebiedbeheerplannen worden de doelen, toestand en te nemen maatregelen voor de periode 2028-2033 vastgelegd. Een aantal onderwerpen zal extra aandacht vragen bij deze 4^e plancyclus:

- **Verantwoording:** In de eerdere en huidige stroomgebiedbeheerplannen lag de nadruk op het bepalen van doelstellingen en het identificeren van maatregelen om deze doelstellingen te behalen. Tot op heden is het uitgangspunt steeds geweest om doelen niet te verlagen indien deze nog niet behaald waren, maar in plaats daarvan een beroep te doen op de uitzondering *doelfasering*, teneinde het ambitieniveau vast te houden en er alles aan te doen om de doelen op termijn alsnog te behalen. Ook de huidige inzet in het KRW-impulsprogramma is hierop gericht, met een versterkte inzet op de uitvoering van afgesproken maatregelen en het waar nodig nemen van aanvullende maatregelen voor doelbereik in 2027. Voor veel doelstellingen geldt dat verdere doelfasering na 2027 nog slechts beperkt mogelijk is op grond van de richtlijn. Voor doelen die oorspronkelijk in 2015 behaald moesten worden, kon maximaal 2 planperiodes (12 jaar) doelfasering worden toegepast, indien de deadline van 2015 technisch

niet haalbaar was of tot onevenredige kosten zou leiden. Na 2027 is verdere doelfasering voor deze doelen alleen nog maar mogelijk op grond van 'natuurlijke omstandigheden'; bijvoorbeeld als maatregelen al genomen zijn, maar het systeem langer nodig heeft om hierop te reageren. In de stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033 zal de verantwoording ten aanzien van de doelstellingen daarom een nog belangrijkere plek krijgen. Daarbij kan in bepaalde gevallen ook een beroep op de uitzondering *doelverlaging* aan de orde zijn, wanneer doelen om legitieme redenen nog niet bereikt zijn (zie paragraaf 4.5 *Uitzonderingen*).

- *Verbreding samenwerking buiten waterdomein*: In de afgelopen jaren heeft de samenwerking bij de KRW tussen overheden onderling en met maatschappelijke partijen veelal plaatsgevonden binnen het waterdomein. Voor het behalen van de KRW-doelen en het voorkomen van achteruitgang is er echter ook een belangrijke afhankelijkheid van andere domeinen en beleidsterreinen, zoals het ruimtelijke domein, de landbouw en industrie. Richting de 4e stroomgebiedbeheerplannen is daarom de ambitie om de participatie en afstemming ook buiten het waterdomein te versterken. Dit werkprogramma doet hiervoor de eerste aanzet, wat richting 2027 verder vorm krijgt (zie paragraaf 2.5 *Samenwerking en participatie*).
- *Intensivering afstemming en samenwerking met buurlanden*: Landen die een stroomgebied delen zijn afhankelijk van elkaar voor het realiseren van de KRW-doelstellingen (zo kan vervuiling bovenstrooms impact hebben benedenstrooms, en vice versa kunnen obstakels voor vismigratie benedenstrooms de vispopulatie bovenstrooms beïnvloeden). Voor een deel van de waterlichamen in Nederland vormt bovenstroomse belasting vanuit buurlanden nog een belemmering voor het behalen van de KRW-doelen. In het kader van de Delta-aanpak Waterkwaliteit zijn in 2020 bestuurlijke afspraken gemaakt over de afstemming van waterbeheerders met hun counterparts in de buurlanden, teneinde deze belasting terug te dringen. Deze afstemming heeft echter nog niet overal voldoende plaatsgevonden of voldoende resultaat opgeleverd. De komende jaren zal de afstemming en samenwerking met buurlanden daarom geïntensiveerd worden. In de internationale delen van de stroomgebiedbeheerplannen (voor Rijn, Maas, Schelde en Eems), moet de gezamenlijke inzet van Nederland en de buurlanden worden opgenomen bij de aanpak van grens-overstijgende waterbeheerkwesties (zie paragraaf 5.5 *Samenwerking met buurlanden*). Dit is tevens relevant in het kader van de verantwoording in 2027.

Ook ná 2027 zal het bereiken en behouden van een goede waterkwaliteit en voldoende (grond)waterbeschikbaarheid blijvende inzet vragen. Naast de huidige opgave zien we namelijk ook nieuwe uitdagingen op ons afkomen, zoals:

- We ervaren in toenemende mate de gevolgen van klimaatverandering, zoals verdere opwarming en langere periodes van droogte, met nadelige gevolgen voor de waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid. De inzet in de nieuwe stroomgebiedbeheerplannen zal er dan ook mede op gericht zijn om deze nadelige effecten waar mogelijk te mitigeren en hiermee achteruitgang van de waterkwaliteit te voorkomen. Daarnaast zorgen ook bevolkingsgroei en vergrijzing van de bevolking (door verhoogd medicijngebruik) ervoor dat de druk op de waterkwaliteit toeneemt.
- Momenteel lopen in Europa onderhandelingen rond het Commissievoorstel voor de herziening van de Richtlijn Prioritaire Stoffen, de Grondwaterrichtlijn en de KRW (COM(2022) 540). Op 12 december 2022 is het BNC-fiche hierover verzonden aan de Tweede Kamer (Kamerstukken 22 112, nr. 3587). Als onderdeel hiervan zullen naar verwachting nieuwe stoffen worden toegevoegd aan de KRW, inclusief bijbehorende termijnen waarop hieraan voldaan zal moeten worden. Voor zover de uitkomsten van de onderhandelingen betrekking hebben op de planperiode 2028-2033, zullen deze ook worden betrokken bij het opstellen van de stroomgebiedbeheerplannen (dit is mede afhankelijk van de voortgang bij de onderhandelingen).
- Naast de KRW-genormeerde stoffen kunnen ook andere (niet-KRW) stoffen een belangrijke belemmering voor het behalen van de ecologische doelen vormen, door de (gecombineerde) toxische druk.

Bij het opstellen van de stroomgebiedbeheerplannen wordt een optimale afstemming beoogd met andere trajecten, zoals die onder de Nitraatrichtlijn, de Richtlijn Overstromingsrisico's, de Kaderrichtlijn Mariene Strategie en de Vogel- en Habitatrichtlijn (Natura 2000).

1.4 Van werkprogramma naar stroomgebiedbeheerplannen

Het opstellen van een werkprogramma, een tijdschema en een overzicht van de belangrijke waterbeheerkwesties (samenvatting belangrijke KRW-opgaven) is een verplichting op grond van de KRW (artikel 14, eerste lid, onder a en b). Net als bij de vorige planperiode, staan het werkprogramma en de belangrijke waterbeheerkwesties in één document. Samenvoegen van de trajecten en de terinzagelegging is inzichtelijker (door koppeling van proces en inhoud) en vermindert de werklust. Om dezelfde reden zullen de vier (ontwerp) stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033 opnieuw in één gebundeld document verschijnen.

Het ontwerp Werkprogramma KRW is door het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) opgesteld, in overleg met het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN), de regionale waterbeheerders en overheden en hun koepelorganisaties. Dit ontwerp werkprogramma wordt voor een periode van 6 maanden ter inzage gelegd, waarbij iedereen gelegenheid heeft om hierop zienswijzen in te dienen en aandachtspunten voor het traject richting de nieuwe stroomgebiedbeheerplannen mee te geven.

Voor zover niet beschreven in dit werkprogramma, geldt de informatie van het werkprogramma en het nationaal kader van de derde planperiode en voorgaande planperiodes. Het werkprogramma voor de huidige planperiode is te vinden op de website van Iplo: [Werkprogramma KRW - SGBP | Informatiepunt Leefomgeving \(iplo.nl\)](https://www.iplo.nl/Informatiepunt-Leefomgeving).

Het voorliggende werkprogramma betreft deels dan ook een actualisatie. Daarnaast wordt jaarlijks in het vierde kwartaal een gedetailleerde uitwerking van de planning voor het opvolgende jaar opgesteld, het zogeheten 'Spoorboekje KRW'. Dit is te vinden op de website van het Informatiehuis Water: [Rapportage Kaderrichtlijn Water \(KRW\) | Informatiehuis Water \(ihw.nl\)](https://www.ihw.nl/Rapportage-Kaderrichtlijn-Water-KRW).

1.5 Leeswijzer

In dit document wordt allereerst ingegaan op de voorziene activiteiten voor de huidige planperiode 2022-2027, zoals de uitvoering van de maatregelen uit de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 en het in 2023 gestarte KRW-impulsprogramma. Vervolgens worden de resterende KRW-opgaven beschreven die volgen uit de KRW-tussenevaluatie; de zogeheten 'belangrijke waterbeheerkwesties' die richting de nieuwe stroomgebiedbeheerplannen voor de planperiode 2028-2033 geadresseerd moeten worden. Daarna wordt het proces en de planning om te komen tot deze nieuwe plannen uiteengezet, inclusief de rollen van de verschillende overheden en maatschappelijke organisaties hierbij. Tot slot wordt ingegaan op de relevante aanpalende Europese en nationale kaders waar bij het opstellen van deze plannen rekening mee moet worden gehouden. In de bijlagen zijn in meer detail de verschillende gremia en werkgroepen opgenomen waarbinnen de waterbeheerders de samenwerking omtrent de KRW vormgeven.

2. Hoofdpijnen activiteiten huidige planperiode 2022-2027

2.1 Inleiding

Tot en met 2027 wordt grotendeels doorgedaan met de werkwijze zoals die is gehanteerd in de vorige planperiode. De waterbeheerders voeren de geplande maatregelen uit. Jaarlijks leveren waterbeheerders in het 1^e kwartaal informatie aan bij het Informatiehuis Water over de voortgang van de uitvoering. De voortgang wordt opgenomen in het Landelijke Dashboard KRW, dat wordt vastgesteld in het Bestuurlijk Overleg Water (BO Water). Halverwege de planperiode (december 2024) is aan de Europese Commissie gerapporteerd over de voortgang van de uitvoering van de maatregelen (KRW-artikel 15, derde lid). In juni wordt jaarlijks de informatie over de toestand van het watersysteem aangeleverd. In september worden de geactualiseerde (tussentijdse) factsheets met informatie per waterlichaam gepubliceerd op het waterkwaliteitsportaal. Nieuw is het in 2023 gestarte KRW-impulsprogramma. Hieronder worden bovengenoemde onderdelen nader toegelicht.

2.2 Uitvoering maatregelen en voortgangsrapportages

De Tweede Kamer wordt jaarlijks geïnformeerd over de voortgang bij de uitvoering van de KRW-maatregelen. Er wordt gerapporteerd in de 'Staat van ons Water' over een selectie van maatregelen die indicatief is voor het gehele pakket en ook over de ontwikkeling van de waterkwaliteit. Jaarlijks wordt door de waterbeheerders over de uitvoering van maatregelen gerapporteerd via het Landelijke Dashboard KRW. De meest actuele versie van dit dashboard is beschikbaar via de website [Landelijk Dashboard KRW-maatregelen 2024 | Rapport | Rijksoverheid.nl](https://www.landelijkdashboardkpw.nl). Dit dashboard wordt jaarlijks besproken in de RBO's, het Bestuurlijke overleg KRW (BO KRW) en vervolgens vastgesteld in het BO Water en verzonden aan de Tweede Kamer.

De KRW vraagt om een 'tussentijds verslag over de vooruitgang in de uitvoering van het geplande maatregelenprogramma' dat uiterlijk 22 december 2024 aan de Europese Commissie moet worden gerapporteerd, aan de hand van gedefinieerde *Key Type Measures*, die representatief dienen te zijn voor het maatregelenpakket als geheel. De Europese Commissie geeft tevens reactie op de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027, naar aanleiding van de elektronische rapportage in 2022. Waar relevant zal deze reactie worden betrokken bij het opstellen van de nieuwe plannen.

2.3 Factsheets en stoffiches

De KRW-factsheets bevatten per waterlichaam een beschrijving, de doelen en toestand, functie, belastingen en effecten, maatregelen en een overzicht van toegepaste uitzonderingen en bijbehorende motiveringen. Hiermee wordt de DPSIR-systematiek gevolgd die de KRW voorschrijft. DPSIR staat voor 'Driver-Pressure-State-Impact-Responses'. Dit is een analysemodel dat wordt gebruikt om indicatoren te kunnen interpreteren. Het laat toe de voornaamste onderlinge verbanden tussen de indicator en het gemeten effect te bepalen. Bijvoorbeeld hoe doelen, belastingen, toestand en maatregelen onderling samenhangen.

De factsheets zijn een belangrijk onderdeel van de informatievoorziening, zowel nationaal richting overheden en maatschappelijke organisaties, als Europees richting de Europese Commissie en andere lidstaten. Ze geven invulling aan de wens tot meer transparantie, met name als het gaat om de specifieke informatie per waterlichaam en om samenhang van gegevens van verschillende partijen voor eenzelfde waterlichaam. Hiermee wordt per waterlichaam en per doel verantwoording afgelegd. In de stroomgebiedbeheerplannen wordt de informatie uit de factsheets geaggregeerd weergegeven, bijvoorbeeld op het niveau van (deel)stroomgebieden.

De factsheets zijn openbaar beschikbaar en worden toegepast in nationale rechtspraak. Regionale partijen en Rijkswaterstaat stellen factsheets vast als onderdeel van het water(beheer)plan of water(beheer)programma (onder de Omgevingswet). De factsheets van 2026 en 2027 vormen een formele bijlage bij respectievelijk de ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen en definitieve

stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033. Het Informatiehuis Water genereert ook tussentijds de factsheets op basis van de meest recente informatie uit het Waterkwaliteitsportaal. De factsheets worden jaarlijks in het najaar (september) gepubliceerd. De 'tussentijdse factsheets' zijn niet altijd formeel door de waterbeheerder goedgekeurd, wat met een disclaimer wordt aangegeven. Deze tussentijdse factsheets hebben in juridische zin geen zeggingskracht.

Stoffiches worden opgesteld voor stoffen die verspreid over Nederland in een groot aantal oppervlaktewaterlichamen niet aan de norm voldoen. Ze geven per stof een overzicht van de geldende normen, de belastingen, de toestand (aantal waterlichamen waarin de norm is overschreden) en trend, en de geprogrammeerde maatregelen. Tot slot wordt per stof beschreven (gemotiveerd) door welke oorzaken de norm niet is gehaald. Het betreft een landelijk geldende, generieke verantwoording. Het kan zijn dat deze niet van toepassing is op specifieke lokale situaties. Voor zover voor een stof de generieke verantwoording van toepassing is, kan in de factsheets daarvoor naar de stoffiches worden verwezen.

2.4 KRW-impulsprogramma

Er ligt nog een grote opgave om in 2027 te voldoen aan de KRW. Daarom is in 2023 het interbestuurlijke KRW-impulsprogramma gestart door de waterbeheerders. De focus van het KRW-impulsprogramma is in de eerste plaats dat rijk, provincies, waterschappen en gemeenten tijdig (kunnen) doen en uitvoeren wat eerder is afgesproken. Betrokken partijen hebben elkaar hiervoor nodig. Daarnaast kijken de betrokken partijen samen waar mogelijke kansen liggen voor intensivering of aanvulling van maatregelen. De looptijd van het impulsprogramma is voorzien tot en met 2027. De Kamer en maatschappelijke partijen worden regelmatig over de voortgang geïnformeerd (minimaal halfjaarlijks).

Het impulsprogramma is onderverdeeld in zeven actielijnen, die hieronder kort worden toegelicht. Voor meer informatie over het impulsprogramma en de voortgang wordt verwezen naar de kamerbrieven van 5 juni 2023 (Kamerstukken II 2022/23, 27 625, nr. 632), 30 juni 2023 (Kamerstukken II 2022/23, 27 625, nr. 635), 19 december 2023 (Kamerstukken II 2023/24, 27 625, nr. 661) en 27 juni 2024 (Kamerstukken II 2023/24, 27 625, nr. 672).

1. Bewaken van de uitvoering van eerder afgesproken maatregelen

Actielijn 1 focust op het tijdig kunnen uitvoeren van de afgesproken maatregelen in de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027. Hiertoe wordt via het Landelijk dashboard KRW de voortgang van de ruim 1600 in de stroomgebiedbeheerplannen afgesproken KRW-maatregelen gemonitord. Hierbij wordt ook geïnventariseerd wat de risico's op vertraging zijn en hoe deze te beheersen en adresseren zijn. Zo wordt bijvoorbeeld gekeken naar verbetering van de grondbeschikbaarheid voor ruimtelijke inrichtingsmaatregelen (zoals natuurvriendelijke oevers), aangezien dit één van de belangrijkste risico's is voor een tijdige uitvoering.

2. Verdere uitwerking van ruimtelijke maatregelen

Actielijn 2 richt zich op de verdere uitwerking van de KRW naar ruimtelijke maatregelen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de uitwerking van grootschalig herstel van beekdalen op zandgronden, met als doel de nutriëntenopgave in samenhang met andere opgaven (zoals voor gewasbeschermingsmiddelen en droogte) te adresseren. Tevens wordt vanuit deze actielijn een afwegingskader opgesteld waarmee de vier overheden (Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten) gezamenlijk tot een passende inzet van instrumenten kunnen komen om emissies (van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen) van agrarische gronden te beperken, daar waar dit een belemmering vormt voor KRW-doelbereik.

3. Intensivering van maatregelen voor stoffen

Actielijn 3 richt zich op 42 stoffen die nog in veel oppervlaktewaterlichamen de KRW-norm overschrijden. Meer informatie hierover is te vinden op de website van Iplo: [Stoffenlijst KRW impuls | Informatiepunt Leefomgeving \(iplo.nl\)](#).

Deze 42 stoffen kunnen in drie hoofdcategoryën worden ingedeeld:

1. Gewasbeschermingsmiddelen, biociden en diergeneesmiddelen;
2. Industriechemicaliën, inclusief PAKs;
3. Anorganische stoffen (metalen en ammonium).

Per stof wordt in kaart gebracht wat de belangrijkste bronnen zijn en wordt uitgewerkt welke maatregelen mogelijk zijn om emissies naar water te verminderen (op basis van expertadvies). Vervolgens worden (via het BO KRW en BO Water) bestuurlijke keuzes gemaakt over de te nemen maatregelen. Voor maatregelen die buiten het beleidsterrein van de waterbeheerders liggen vindt separaat besluitvorming plaats met betrokken bestuurders.

4. Inzet op verdere verankering van afspraken in regelgeving

Actielijn 4 analyseert waar verdere verankering van afspraken in regelgeving wenselijk is om beter te kunnen voldoen aan de KRW-verplichtingen, mede naar aanleiding van het op 11 mei 2023 ontvangen advies van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur over de KRW dat hiertoe oproept. Het bedoelde advies over de KRW is te vinden op de website van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur: [Goed water goed geregeld Raad voor de leefomgeving en de infrastructuur \(rli.nl\)](https://www.rli.nl). De kabinetsreactie daarop is verwoord in Kamerstuk II 2022/23, 27 625, nr. 635 van 30 juni 2023.

5. Bepalen toestand, prognose en resterend handelingsperspectief

Actielijn 5 betreft de tussenevaluatie KRW die eind 2024 gepubliceerd is. Hiermee evalueren de waterbeheerders gezamenlijk in hoeverre we met het huidige beleid op koers zitten om eind 2027 aan de KRW te voldoen en welk aanvullend handelingsperspectief er is waar doelen nog niet in zicht zijn. De tussenevaluatie vormt tevens de basis voor de beschrijving van de opgaven die richting de nieuwe stroomgebiedbeheerplannen moeten worden geadresseerd (zie uitgebreidere toelichting in Hoofdstuk 3).

6. Voorbereiding op de verantwoording en motivering van uitzonderingen in 2027

Actielijn 6 richt zich op de voorbereiding van de verantwoording in 2027. Omdat in 2027 de meeste KRW-doelen bereikt moeten zijn, tenzij een legitiem beroep gedaan kan worden op een uitzonderingsmogelijkheid. Om waterbeheerders te helpen bij het bepalen onder welke strikte randvoorwaarden hier een beroep op kan worden gedaan en wat hiervoor nodig is, worden per uitzonderingsgrond handreikingen opgesteld (zie voor meer informatie paragraaf 4.5 *Uitzonderingen*).

7. Voorkomen van en voorbereiden op rechtszaken in Nederland

Actielijn 7 richt zich op mogelijke nationale rechtszaken omtrent de KRW. Nederlandse overheden moeten aan de KRW voldoen. Waar gemeend wordt dat dit niet het geval is, kunnen rechtsmiddelen worden aangewend. Doel van actielijn 7 is om redenen voor een gang naar de rechter zoveel mogelijk weg te nemen, onder meer door te borgen dat toetsingskaders nog steeds op orde zijn en zo nodig verbeterd en adequaat worden toegepast bij besluiten. Indien het toch tot rechtszaken komt, kan het KRW-impulsprogramma informatie-uitwisseling faciliteren met het oog op de voorbereiding hierop.

2.5 Samenwerking en participatie

Schoon en gezond water is van essentieel belang voor iedereen. Andersom is voor het realiseren van de KRW-doelstellingen inzet van veel verschillende partijen nodig. Ook kunnen maatregelen die voor de KRW worden genomen aan diverse belangen raken. De rijksoverheid, waterschappen, provincies, gemeenten, kennisinstituten, drinkwaterbedrijven, landbouw, industrie en natuurorganisaties werken daarom allen aan het verbeteren van de kwaliteit van het water. Een goede samenwerking en afstemming tussen deze partijen is daarbij essentieel.

2.5.1 Samenwerking tussen overheden, maatschappelijke partijen en adviesorganen

De organisatie van de samenwerking en afstemming tussen overheden (provincies, waterschappen, gemeenten, rijksoverheid en buurlanden) staat beschreven in hoofdstuk 5. Het gaat hierbij zowel om samenwerking binnen het waterdomein (tussen waterbeheerders onderling) als daarbuiten (met andere overheidsonderdelen), aangezien beide nodig zijn voor het bereiken van de KRW-doelen. Naast benodigde verbetermaatregelen in de inrichting van het watersysteem zelf, is de waterkwaliteit bijvoorbeeld ook mede afhankelijk van (beleids-)keuzes op het gebied van landbouw, ruimtelijke planning en productbeleid. Ook internationale samenwerking en afspraken

tussen de landen die een stroomgebied delen is essentieel, aangezien een belangrijk deel van de opgave grensoverschrijdend is en landen van elkaar afhankelijk zijn voor een goede waterkwaliteit (zo kan vervuiling bovenstrooms zorgen voor normoverschrijdingen benedenstrooms of kunnen obstructies benedenstrooms ervoor zorgen dat vissen bovenstroomse paaigronden niet kunnen bereiken).

De samenwerking met maatschappelijke partners bij de uitvoering van de KRW wordt op verschillende niveaus en in verschillende fases vormgegeven: zo zijn er nationaal periodieke stakeholderbijeenkomsten en regionaal gebiedsprocessen, waarbij (vertegenwoordigers van) maatschappelijke partijen zowel aan de voorkant bij de planvormingsfase worden betrokken, als na afloop bij de uitvoering hiervan. Ook vinden voorafgaand aan de definitieve besluitvorming formele inspraakprocedures (terinzagelegging) plaats voor de ontwerp plannen van Rijk, provincies en waterschappen. Hierbij kan eenieder zienswijzen indienen, die moeten worden meegewogen in de definitieve besluitvorming (zie ook paragraaf 5.7 *Tijdschema* voor de planning hiervan).

Naast het indienen van zienswijzen op ontwerp plannen, stellen stakeholders ook eigen adviezen en visies op, die belangrijke bouwstenen vormen voor het KRW-beleid. Het kan hier bijvoorbeeld gaan om een gezamenlijk manifest van maatschappelijke partners met aanbevelingen voor de vormgeving en uitvoering van het KRW-beleid, onderzoeksrapporten naar de waterkwaliteit en mogelijke verbetermaatregelen, of adviezen van kennisinstellingen en adviesorganen. Bij de kamerbrief van 11 november 2024 is een overzicht gegeven van 10 adviezen over de KRW en de opvolging hiervan (Kamerstukken 27 625, nr. 693).

2.5.2 Gebiedsprocessen

Provincies en waterschappen zijn verantwoordelijk voor de planning en vormgeving van de gebiedsprocessen voor het regionale systeem, Rijkswaterstaat voor het hoofdwatersysteem. Aangezien dit veelal dezelfde stakeholders betreft, wordt aanbevolen de gebiedsprocessen zoveel mogelijk op het niveau van (deel)stroomgebieden te coördineren en/of af te stemmen. Veelal worden de gebiedsprocessen voor de KRW ook geïntegreerd met andere trajecten. In het gebiedsproces wordt inbreng gevraagd van onder meer burgers en maatschappelijke organisaties. Het uitgangspunt is dat alle partijen worden betrokken op het moment dat de resterende opgave benoemd wordt en doelen en maatregelen ter discussie staan. Het resultaat van de gebiedsprocessen bestaat uit een voorstel voor verdere maatregelen en motivatie voor eventuele uitzonderingen die worden meegenomen in de ontwerp plannen. Het is primair aan iedere waterbeheerder (Rijkswaterstaat, provincies en waterschappen) om invulling hieraan te geven in de periode 2025-2026. Daarbij rekening houdend met de specifieke behoeften van - en afspraken met - stakeholders in hun beheer- of (deel)stroomgebied. Daarom worden hier geen specifieke criteria of voorschriften voor opgenomen in het werkprogramma.

2.5.3 Nationale trajecten

Nationaal worden elk kwartaal stakeholderbijeenkomsten over de KRW georganiseerd, waarbij een breed spectrum aan maatschappelijke partijen is vertegenwoordigd, vanuit onder andere industrie, natuur en milieu, landbouw, drinkwater en recreatie. Bij deze bijeenkomsten is zowel aandacht voor de uitvoering van het impulsprogramma in aanloop naar 2027, als de doelen en maatregelen voor de periode na 2027.

In 2023 is tevens gestart met het actieprogramma *KRW bedrijfsleven* (onder leiding van VNO-NCW en MKB Nederland). Binnen dit actieprogramma stimuleren ondernemersverenigingen bedrijven om emissies naar water te vermijden of te reduceren. Ook is er binnen dit programma aandacht voor de benodigde actualisatie van lozingsvergunningen en de rol die bedrijven zelf kunnen spelen bij het zorgen dat hun vergunningen actueel blijven.

3. Samenvatting belangrijke KRW-opgaven

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een tussentijds beeld gegeven van de belangrijkste KRW-opgaven waar de overheden gezamenlijk aan werken in de vier stroomgebieden. Dit vormt de basis voor het bepalen van het beleid en de maatregelen in aanloop naar de nieuwe planperiode 2028-2033 en is tevens een verplichting vanuit de KRW. Op grond van artikel 14, eerste lid, onder b, van de KRW moeten lidstaten iedere planperiode namelijk een tussentijds overzicht maken van de zogeheten belangrijkste waterbeheerkwesties in hun stroomgebieden. 'Belangrijke waterbeheerkwesties' zijn onderwerpen die de realisatie van de doelstellingen van de KRW in de weg staan. Oftewel: de resterende en nieuwe KRW-opgaven. De belangrijke waterbeheerkwesties vormen het vertrekpunt voor het vaststellen van de opgave om een goede toestand van oppervlakte- en grondwater te realiseren. Daarmee vormen zij een inhoudelijke basis voor het bepalen van de maatregelen in aanloop naar de nieuwe planperiode 2028-2033.

De beschrijving van de belangrijkste KRW-opgaven is gebaseerd op de bevindingen uit de landelijke tussenevaluatie KRW. Hiertoe wordt eerst het overall beeld dat hieruit volgt beschreven en vervolgens nader ingegaan op de verschillende opgaven. Voor een uitgebreidere toelichting wordt verwezen naar het koepelrapport (inclusief onderliggende rapportages), dat voorzien is om eind 2024 aan de Tweede Kamer te verzenden.

3.2 Overall beeld KRW-doelen

De KRW gaat over al het water in Nederland, maar wordt beoordeeld voor 745 oppervlaktewateren, met in totaal zo'n 140 doelen voor ecologie en chemie per waterlichaam, en met circa 12 doelen voor de kwaliteit en kwantiteit van de 23 grondwaterlichamen. In totaal gaat het om ongeveer 100 duizend waterkwaliteitsparameters die aan een bepaalde norm moeten voldoen, om als 'goed' te kunnen worden aangemerkt.

Uit de meetgegevens blijkt dat op dit moment aan circa 80% van alle normen voor oppervlaktewater wordt voldaan. De laatste 20% zorgt er echter voor dat op dit moment geen van de oppervlaktewaterlichamen in Nederland de 'goede toestand' haalt, want alleen als alle ecologische en chemische parameters in een waterlichaam 'goed' scoren is deze in 'goede toestand' (het 'one out, all out' principe). Voor grondwater geldt dat op dit moment 4 van de 23 grondwaterlichamen in een 'goede toestand' verkeren. Er worden steeds meer milieuvreemde stoffen aangetroffen in het grondwater (zogeheten *vergrijzing*).

Voor de ecologie gaat het om vier biologische kwaliteitselementen (vis, macrofauna, fytoplankton en overige waterplanten), waarvoor op dit moment de KRW-doelen niet overal behaald worden. Uit de recente meetgegevens volgt dat er in de periode 2009-2021 verbetering optrad op al deze vier biologische kwaliteitskenmerken, maar dat er sindsdien sprake is van stagnatie.

De prognoses voor doelbereik richting 2027 geven aan dat naar verwachting meer doelen voor ecologie en chemie zullen worden gehaald, als alle afgesproken maatregelen worden uitgevoerd. Echter, zowel voor ecologie als chemie worden niet alle KRW-doelen gehaald in 2027. Belangrijke knelpunten voor de ecologie zijn te hoge concentraties van nutriënten, inrichting en (peil)beheer, en de algehele toxische druk van chemische stoffen. Ook de gevolgen van klimaatverandering en de opkomst van invasieve exoten zoals de rivierkreeft hebben invloed op de toestand en het bereiken van (bepaalde) KRW-doelen.

De verschillende opgaven worden beschreven aan de hand van de volgende categorieën:

1. *Concentraties van nutriënten en chemische stoffen in het oppervlaktewater;*
2. *Inrichting en beheer van het oppervlaktewatersysteem;*
3. *Kwalitatieve en kwantitatieve toestand van grondwater;*
4. *Externe ontwikkelingen met effecten voor grond- en oppervlaktewater.*

3.3 Concentraties van nutriënten en chemische stoffen in het oppervlaktewater

3.3.1 Toelichting doelen

De doelstelling van de KRW is het realiseren en behouden van chemisch schoon en ecologisch gezond oppervlaktewater. Daartoe zijn voor verschillende stoffen normen gesteld onder de KRW (en dochterrichtlijnen). Voor meer informatie over deze doelen wordt verwezen naar bijlagen 1, 2 en 3 van de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027.

Een deel van deze stoffen is later toegevoegd aan de KRW. Van andere stoffen is de norm tussentijds gewijzigd. Voor deze (op)nieuw genormeerde stoffen gelden latere deadlines voor doelbereik dan de oorspronkelijke KRW-deadline van 2015 en uiterlijk 2027 bij doelfasering indien de verbeteringen technisch eerder niet haalbaar waren of onevenredig kostbaar waren.

Voor veel andere chemische stoffen geldt dat deze (nog) geen onderdeel zijn van de KRW-doelen. Dit zijn bijvoorbeeld de meeste soorten medicijn(rest)en, diverse gewasbeschermingsmiddelen en biociden, en diverse PFAS-verbindingen. Dergelijke stoffen kunnen vanwege (combinatie)toxische eigenschappen potentieel wel een belemmering vormen voor het behalen van de ecologische oppervlaktewaterdoelen. Ook kunnen deze stoffen een bedreiging vormen voor de kwaliteit van het grondwater. Daarom is er vanuit KRW-perspectief ook aandacht voor deze stoffen.

Essentieel voor het bereiken van de doelen voor biologie, gericht op vissen, macrofauna, waterplanten en algen, is het beperken van de nutriëntenconcentraties in het water. Een teveel aan nutriënten kan namelijk zorgen voor algenbloei of dominantie van enkele soorten, waardoor de gewenste ecologische toestand niet bereikt wordt.

Belangrijke bronnen of toepassingen van nutriënten en chemische stoffen zijn:

- Landbouw als diffuse bron voor gewasbeschermingsmiddelen, nutriënten en anorganische stoffen;
- Industrie via directe en indirecte lozingen voor met name chemicaliën, metalen en andere anorganische stoffen;
- Rioolwaterzuiveringsinstallaties voor met name nutriënten, medicijnresten, chemicaliën en anorganische stoffen;
- Overige diffuse bronnen zoals houtstook, (scheep- en weg)verkeer, (bouw)materiaalgebruik voor met name metalen en chemische stoffen;
- Belasting vanuit bovenstroomse landen via de rivieren, met name voor nutriënten en chemische stoffen.

3.3.2 Stand van zaken

Hieronder wordt ingegaan op de stand van zaken voor nutriënten en chemische stoffen.

Nutriënten

Uit de uitgevoerde metingen en analyses voor de Nitraatrapportage (zie: [Nitraatrapportage 2024 | RIVM](#)) en Tussenevaluatie KRW blijkt dat er in bepaalde gebieden nog een aanzienlijke opgave ligt voor nutriënten (stikstof en fosfor) en deze daarmee nog een belangrijk knelpunt vormen voor het behalen van de ecologische doelen (46% van de oppervlaktewaterlichamen voldoet nog niet aan de normen voor fosfor en 41% nog niet aan de normen voor stikstof). De grootte van de opgave en verdeling van bronnen verschilt per regio en waterlichaam.

Over het geheel genomen is ongeveer de helft van de nutriëntenbelasting afkomstig vanuit de landbouw. De belangrijkste route is af- en uitspoeling van meststoffen, maar agrarisch stikstof bereikt het water ook via depositie uit de lucht. Dit is niet alleen een knelpunt voor de KRW-doelen: ook de doelen uit de Nitraatrichtlijn voor het beperken van de agrarische belasting van het grondwater en het voorkomen van eutrofiëring van het oppervlaktewater worden nog niet overal behaald. De maatregelen uit het 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn en de derogatiebeschikking zijn erop gericht deze belasting terug te dringen. Op basis van de prognoses uit de tussenevaluatie KRW wordt verwacht dat hiermee het doelbereik zal toenemen. Dit is echter niet voldoende om de nutriëntendoelen overal te halen in 2027.

Een kleiner aandeel in de totale nutriëntenbelasting komt van rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's). RWZI's kunnen nog wel mede een belemmering vormen voor het behalen van KRW-doelen, ook als wordt voldaan aan de vereisten uit de Richtlijn Stedelijk Afvalwater.

Chemische stoffen

Voor chemische stoffen (*Prioritaire en Specifieke verontreinigende stoffen*) laten de trendanalyses globaal een landelijke afname in de concentraties van KRW-stoffen zien. In bepaalde gebieden is er echter voor een aantal stoffen juist een toename waarneembaar. Een beperkt aantal stoffen en stofgroepen is verantwoordelijk voor de meeste normoverschrijdingen.

Van de 122 stoffen die onder de KRW genormeerd zijn in oppervlaktewater, zijn er 42 stoffen die in veel oppervlaktewaterlichamen de norm overschrijden en waarvoor de kans reëel is dat in 2027 nog niet aan de normen wordt voldaan (zie: [Stoffenlijst KRW impuls | Informatiepunt Leefomgeving \(iplo.nl\)](#)). De stoffen die het vaakst niet aan de norm voldoen zijn polybroomdifenylethers (PBDE's), polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's), gewasbeschermingsmiddelen, biociden en metalen. Hiervan moeten 30 stoffen uiterlijk in 2027 aan de KRW-normen voldoen. Van de stoffen waarvoor een trend kon worden vastgesteld, vertonen 18 een significant verbeterende trend, terwijl de overige 12 onveranderd blijven.

De oorzaak van het waarschijnlijk niet kunnen bereiken van een goede toestand in 2027 verschilt per stof. Er is voor een deel sprake van een historische last die nog doorwerkt in het heden. PBDE's zijn op grote schaal gebruikt als brandvertragers in verschillende toepassingen zoals kleding en huishoudelijke apparaten. PAK's komen vrij bij onvolledige verbranding, bijvoorbeeld door houtstook of gebruik van fossiele brandstofmotoren, en komen vervolgens via de lucht in het water terecht. PAK's en PBDE's breken langzaam af in het milieu en worden daarom ook nog lang na het wegnemen van de oorspronkelijke bron in hoge concentraties aangetroffen. Het metaal zink wordt op grote schaal toegepast in de bouw, bijvoorbeeld bij vangrails en dakgoten. Gewasbeschermingsmiddelen worden met name gebruikt in de landbouw om gewassen te beschermen tegen ziekten en plagen, en biociden worden gebruikt om schadelijke organismen te bestrijden in bijvoorbeeld huishoudens, ziekenhuizen, stallen, publieke ruimtes of bedrijven.

Samenvattend kan gesteld worden dat er nog opgaven zijn voor de volgende stoffen en sectoren: gewasbeschermingsmiddelen voor de sector landbouw (en professioneel gebruik buiten de landbouw), biociden voor particulieren, bedrijven en overheden, metalen voor onder andere de bouw en de landbouw (veevoer en kunstmest), en enkele industriële stoffen. Vanuit het KRW-impulsprogramma wordt per stof in kaart gebracht wat de belangrijkste bronnen zijn van deze stoffen en vervolgens wordt systematisch uitgewerkt welke (aanvullende) maatregelen mogelijk zijn om emissies naar water te verminderen (zie paragraaf 2.4 *KRW-impulsprogramma*).

Belasting vanuit het buitenland

Voor een aantal waterlichamen geldt dat bovenstroomse belasting met nutriënten en chemische stoffen vanuit het buitenland nog mede een belemmering vormt voor doelbereik in Nederland, doordat de concentraties in het binnenkomende water boven de norm liggen. Andersom zorgt soms ook het binnenkomende schonere water juist voor verdunning van concentraties.

3.4 Inrichting en beheer van het oppervlaktewatersysteem

3.4.1 Toelichting doelen

De KRW vraagt voor natuurlijke wateren het bereiken van de goede ecologische toestand (GET), en voor sterk veranderde of kunstmatige wateren het bereiken van het goed ecologisch potentieel (GEP). De meeste waterlichamen in Nederland zijn sterk veranderd of kunstmatig (bijvoorbeeld door bedijking of veenontginning), waardoor hier niet dezelfde ecologische doelen gelden als voor natuurlijke wateren. Bij het bepalen van de doelen is hiermee rekening gehouden door de waterbeheerders, door te kijken naar welke maatregelen mogelijk zijn om het systeem natuurlijker in te richten, zonder daarbij significante schade aan essentiële gebruiksfuncties (zoals waterveiligheid, scheepvaart, etc.) toe te brengen. Het gaat hierbij onder meer om de aanleg van natuurvriendelijke oevers, nevengeulen, vispassages en het laten hermeanderen (opnieuw kronkelen) van beken.

De hoogte van de doelen is vervolgens mede bepaald op basis van de verwachte effecten van deze maatregelen. De inrichtingsmaatregelen uit de eerste drie KRW-planperiodes hebben aan de basis gestaan van het bepalen van het GEP voor kunstmatige en sterk veranderde wateren. De uitvoering van die maatregelen zou voldoende moeten zijn voor het kunnen behalen van die KRW-doelen voor wat betreft inrichting. Of de doelen vervolgens ook behaald worden is uiteraard ook mede afhankelijk van de concentraties van stoffen.

Ook voor de (24) natuurlijke wateren in Nederland zijn en worden maatregelen genomen voor het bereiken van de goede ecologische toestand.

3.4.2 Stand van zaken

Uit de tussenevaluatie komt naar voren dat (naast nutriënten en toxische druk) de inrichting van het watersysteem nog één van de knelpunten is waarom de ecologische doelen nog niet gehaald worden. Inmiddels is een groot deel van de inrichtingsmaatregelen uit de verschillende stroomgebiedbeheerplannen sinds 2009 uitgevoerd. Er is echter tijd nodig om maximale effecten van maatregelen te bereiken. In de gebruikte modellen is het lastig hier rekening mee te houden, aangezien deze uitgaan van een referentiesituatie (bijvoorbeeld 2021), waarbij de uitgevoerde maatregelen in de eerdere planperiodes hier ten dele al wel en ten dele nog niet hun effect op hebben gehad.

Daarnaast kan het zijn dat op basis van nieuwe inzichten blijkt dat bij de eerdere doelaanpak het effect van maatregelen te hoog is ingeschat. Ook kan het voorkomen dat maatregelen suboptimaal moesten worden uitgevoerd (bijvoorbeeld de aanleg van een drempel in een nevengeul om negatieve effecten op de scheepvaart te voorkomen), waardoor deze niet hun volledige verwachte effect hebben. Dit kan reden zijn om doelen hierop bij te stellen via technische doelaanpak, mits hier een goede (wetenschappelijke) onderbouwing voor is (zie paragraaf 4.3 Doelen). Tot slot geldt voor een deel van de resterende maatregelen uit de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 dat deze nog moeten worden uitgevoerd.

Daarmee is de verwachting dat een groot deel van de huidige knelpunten rondom inrichting op termijn zal worden weggenomen met de uitvoering van de afgesproken maatregelen uit de eerste drie planperiodes. De toenemende gevolgen van klimaatverandering in combinatie met andere drukfactoren als bevolkingsgroei en vergrijzing, kunnen er echter toe leiden dat aanvullende inrichtingsmaatregelen nodig zijn om het ecologische systeem nog veerkrachtiger te maken. Ook vanuit de *Programmatiese Aanpak Grote Wateren (PAGW)* is hier aandacht voor. Daarnaast zal het ecologisch beheer van het watersysteem en de hierin aangelegde inrichtingsmaatregelen als natuurvriendelijke oevers en vispassages continu aandacht en verdere optimalisatie vragen, ook na 2027 en verder.

3.5 Kwalitatieve en kwantitatieve toestand van grondwater

3.5.1 Toelichting doelen

De KRW schrijft voor dat een goede kwalitatieve en kwantitatieve toestand bereikt moet worden voor grondwaterlichamen. De doelen voor grondwater worden getoetst op 6 onderdelen. Daarvan hebben 3 een algemeen karakter en bepalen de algemene toestand voor zowel kwantiteit als kwaliteit. Deze doelen worden toegepast op het niveau van het gehele grondwaterlichaam:

1. Een evenwicht in onttrekking en aanvulling op basis van een waterbalans, inclusief trends in de grondwaterstanden;
2. De algemene chemische toestand (inclusief trendanalyse);
3. Het niet vóórkomen van intrusies van zout water (verschuiving van het zoet-zout grensvlak).

Daarnaast zijn er 3 doelen voor de specifiek beschermde gebieden. Deze werkwijze is mede ingegeven door de keuze om grote grondwaterlichamen aan te wijzen, in plaats van ruimtelijke eenheden die aansluiten op de specifieke testen. De doelen voor specifieke gebieden zijn:

1. Goede toestand van grondwaterafhankelijke oppervlaktewateren;
2. Goede toestand van grondwaterafhankelijke terrestrische ecosystemen;

3. Goede toestand van winningen voor menselijke consumptie (waaronder drinkwater).

Bronnen en drukfactoren die de kwalitatieve en kwantitatieve toestand van het grondwater beïnvloeden zijn:

- De genoemde bronnen van stoffen bij onderdeel 1 die al dan niet via het oppervlaktewater of de bodem in het grondwater infiltreren;
- Grondwateronttrekkingen voor drinkwaterwinning, industrie en landbouw;
- Verlaging van de grondwaterstand voor activiteiten, bijvoorbeeld voor landbouw of woningbouw;
- Versnelde afvoer van water waardoor geen aanvulling van het grondwater plaats kan vinden;
- Menselijke ingrepen die de infiltratie naar - en interactie met - het grondwater beperken, bijvoorbeeld door aanleg van harde infrastructuur op de bodem en in de ondergrond.

3.5.2 Stand van zaken

Op dit moment voldoen 19 van de 23 grondwaterlichamen niet aan de eisen voor kwaliteit en kwantiteit (op basis van bovenstaande 6 doelen): van de 23 waterlichamen voldoen er drie waterlichamen niet aan de algemene eisen voor grondwaterkwaliteit en één waterlichaam niet aan de eisen voor grondwaterkwantiteit (eerste 3 doelen). Als ook de eisen van de specifieke gebieden worden betrokken (laatste 3 doelen), blijkt dat 15 andere waterlichamen ook nog niet een goede toestand zullen bereiken.

Aangezien de processen in grondwater langzaam verlopen, is het niet te verwachten dat het beoordelingsresultaat voor grondwaterkwaliteit in 2027 veel zal veranderen. Daarnaast blijkt uit metingen dat de concentraties van verontreinigende stoffen in het grondwater toenemen (vergrijzing), wat een steeds groter probleem vormt voor drinkwaterwinning. Hierdoor dreigt een toenemende zuiveringsinspanning voor de drinkwaterbedrijven voor het garanderen van schoon en gezond drinkwater. Daarnaast is er ook een stijgende chloridetrend in het grondwater te zien.

De belangrijkste oorzaken voor het niet behalen van de chemische doelen voor grondwater zijn te hoge concentraties aan nutriënten, bestrijdingsmiddelen en chloride. Bij de toetsen voor drinkwaterbronnen vormen industriële stoffen, (historische) bodemverontreinigingen en opkomende stoffen als medicijnresten een probleem en voor oppervlaktewater de te hoge waarden van stikstof en/of fosfaat. Voor de ecosystemen is vooral verdroging door onvoldoende aanvoer van grondwater een knelpunt.

Stijgende chloridegehalten is een teken van verzilting door zeespiegelstijging en de bemaling van diepe polders. Afname in de grondwatervoorraden komt onder meer doordat het watersysteem te veel is gericht op afvoer en het watersysteem onder druk staat door grondwateronttrekkingen en klimaatverandering.

3.6 Externe ontwikkelingen met effecten voor grond- en oppervlaktewater

3.6.1 Toelichting

De komst van invasieve soorten (exoten) kan een negatieve impact op het ecosysteem hebben, bijvoorbeeld doordat inheemse soorten worden verdrongen of schade wordt toegebracht aan waterflora- of fauna. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de Amerikaanse rivierkreeft, verschillende soorten grondels (vissen) en De Grote Waternavel (invasieve plantensoort). Dit kan in een aantal oppervlaktewaterlichamen een belemmering vormen voor het ecologisch KRW-doelbereik.

De effecten van klimaatverandering kunnen zowel invloed hebben op de waterkwaliteit als -kwantiteit. Relevante effecten van klimaatverandering zijn bijvoorbeeld langere periodes van droogte, wateroverlast bij extreme regenval en/of rivierafvoeren, stijging van de watertemperatuur, toename van het zoutgehalte (verzilting) en komst van exoten door verschuiving van habitatcondities. Ook secundaire effecten van klimaatverandering, zoals zeespiegelstijging, kunnen van invloed zijn op de waterkwaliteit door een toename van verzilting in (grond)waterlichamen.

Voor een belangrijk deel versterkt klimaatverandering ook de noodzaak om antropogene belastingen aan te pakken: in periodes van droogte kunnen bijvoorbeeld concentraties van schadelijke stoffen toenemen, waardoor het nog belangrijker is om te voorkomen dat deze in het water terecht komen. Ook wordt bij verminderde aanvulling van het grondwater het nog belangrijker om onttrekkingen te reguleren.

3.6.2 Stand van zaken

Uitheemse rivierkreeften zorgen met name in laag-Nederland voor problemen met de waterkwaliteit, doordat waterplanten worden weggegeten en de bodem wordt omgewoeld, waardoor er troebel water ontstaat met slechts beperkt waterleven. Onder aansturing van het ministerie van LNVN wordt samen met de waterbeheerders en andere stakeholders gewerkt aan een gezamenlijk aanpak voor rivierkreeften onder een programma. Daarbij wordt zowel gekeken naar aanpassing van de regelgeving om het wegvangen van rivierkreeften te faciliteren, als onderzoek naar, en financiering van, een effectieve beheersingsaanpak. Wegvangen is daarbij niet per se een structurele oplossing. Een belangrijk deel van de oplossing zit in het ecologisch herstel van het ecosysteem zelf, waardoor dit minder kwetsbaar wordt en exoten minder kans hebben te gaan overheersen. De KRW-maatregelen uit de stroomgebiedbeheerplannen dragen hier ook in belangrijke mate aan bij. Zie ook het kader *KRW en exoten* in hoofdstuk 4.

De effecten van klimaatverandering zijn nu al duidelijk merkbaar in het waterbeheer en hebben hun weerslag op de waterkwaliteit en -kwantiteit, bijvoorbeeld door het periodiek droogvallen van waterlopen of afnemen van grondwaterstanden. De maatregelen uit de stroomgebiedbeheerplannen en andere programma's (zoals het Deltaprogramma en de Programmatische Aanpak Grote Wateren) zijn er mede op gericht om deze effecten te mitigeren, bijvoorbeeld door water beter vast te houden, infiltratie te bevorderen, of regenwater afkoppelen van het riool. Richting de nieuwe planperiode zal er extra aandacht nodig zijn voor de gevolgen van klimaatverandering en de betekenis hiervan voor de KRW-opgaven en maatregelen. Complicerende factor hierbij is dat de lange termijn gevolgen van klimaatverandering, inclusief de snelheid en frequentie waarmee deze zullen optreden, nog voor een deel onbekend zijn. Ook is het niet altijd mogelijk om de invloed van antropogene (menselijke) belastingen strikt te scheiden van de invloed van klimaatverandering (met 'antropogeen' wordt hier bedoeld op directe belastingen door menselijke oorzaak op het oppervlakte- en grondwater; ook klimaatverandering is van antropogene oorzaak). Daarmee is het belangrijk dat de maatregelen die genomen worden 'klimaatrobust' zijn, wat wil zeggen dat deze hun effectiviteit behouden onder uiteenlopende klimaatscenario's. Zie ook het kader *KRW en klimaatverandering* in hoofdstuk 4.

4. Voorbereiding stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033

4.1 Inleiding

In de stroomgebiedbeheerplannen wordt onder meer een beschrijving gegeven van de stroomgebieden en de hierin gelegen wateren, de hiervoor geldende doelen inclusief de toepassing van eventuele uitzonderingen, de huidige toestand, de belastingen en de voorziene maatregelen. Er is een sterke samenhang tussen deze onderdelen: zo is het type water medebepalend voor de ecologische doelen die hier gelden. In een meer horen bijvoorbeeld andere soorten dan in een beek. De belastingen die nog in de weg staan aan het bereiken van de doelen zijn medebepalend voor de maatregelen die voorgesteld worden. Elke 6 jaar worden deze onderdelen door de waterbeheerders opnieuw geanalyseerd en uitgewerkt in de nieuwe plannen. Vervolgens wordt voor deze plannen een planMER opgesteld, waarin de verwachte milieueffecten inzichtelijk worden gemaakt. Deze planMER wordt samen met de ontwerp stroomgebiedbeheerplannen en onderliggende plannen ter inzage gelegd. Vervolgens worden met inachtneming van de inspraakreacties de definitieve stroomgebiedbeheerplannen opgesteld en vastgesteld, waarna deze inwerking treden.

Hieronder wordt nader ingegaan op de verschillende onderdelen van de stroomgebiedbeheerplannen.

4.2 Karakterisering stroomgebied

De karakterisering van het stroomgebied (KRW artikel 5) wordt elke planperiode geactualiseerd. De bijwerking van de factsheets voor oppervlakte- en voor grondwaterlichamen wordt beschouwd als invulling van deze actualisatie van de karakterisering van het stroomgebied. De aanpak is hiermee gelijk aan die voor de derde stroomgebiedbeheerplannen. Uiteraard kunnen waterbeheerders er daarnaast zelf voor kiezen achtergrondrapportages maken of te verwijzen naar andere landelijke studies, ter verdere onderbouwing van de actualisatie in de factsheets.

Waterlichamen vormen een kernbegrip bij de informatiestromen voor KRW: heel veel informatie is per waterlichaam vastgelegd en wordt per waterlichaam gerapporteerd, waaronder in de factsheets. Wijzigingen in begrenzing, type of status van waterlichamen kunnen vergaande gevolgen hebben voor alle aan dat waterlichaam gerelateerde gegevens, zoals doelen (zie ook paragraaf *Doelen*). Daarom wordt tijdens een planperiode zoveel mogelijk uitgegaan van een stabiele verzameling waterlichamen en worden eventuele wijzigingen (indien mogelijk) pas doorgevoerd in de stroomgebiedbeheerplannen voor de opvolgende planperiode. Eventuele wijzigingen in begrenzing en typering van waterlichamen voor de planperiode 2028-2033 dienen uiterlijk eind 2025 – het jaar voorafgaand aan de toestandsbepaling en de publicatie van factsheets bij de ontwerp stroomgebiedbeheerplannen – door de waterbeheerder aan het Informatiehuis Water te zijn aangeleverd (zie de website van het Informatiehuis Water: [Rapportage Kaderrichtlijn Water \(KRW\) | Informatiehuis Water \(ihw.nl\)](#)) Op basis van de actualisatie van de karakterisering kunnen ook nieuwe maatregelen worden voorgesteld (zie ook paragraaf *4.7 Maatregelen*). De karakterisering van het stroomgebied vormt daarmee samen met de belangrijke waterbeheerkwesties (zie hoofdstuk 3) de basis van de regionale gebiedsprocessen.

4.3 Doelen

In beginsel zullen voor 2033 dezelfde doelen gelden als voor 2027, aangezien deze bepaald zijn conform de vereisten van de KRW. Zie voor een beschrijving van de huidige doelen hoofdstuk 2 van de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027. Als er nieuwe wetenschappelijke inzichten zijn, kan dat echter reden zijn om de doelen te herzien. Aan het cyclische KRW-proces is dan ook verbonden dat het identificeren van maatregelen en het afleiden van doelen elke planperiode opnieuw tegen het licht worden gehouden. Als doelen veranderen ten opzichte van de vorige planperiode kan dit leiden tot een ander oordeel voor een stof of kwaliteitselement, zonder dat er

daadwerkelijk iets is veranderd in het waterlichaam. De gemeten waarde blijft in dit geval hetzelfde, maar het doel waaraan getoetst wordt, verandert. Dit wordt dan steeds uitgelegd.

Doelen chemie

De doelen voor de chemische toestand zijn Europees bepaald en voor alle wateren hetzelfde. Het gaat om maximale concentraties voor de stoffen opgenomen in de Richtlijn Prioritaire Stoffen. Oorspronkelijk waren dit 33 stoffen en stofgroepen. In 2013 zijn 12 nieuwe stoffen en stofgroepen toegevoegd. Bij de huidige herziening van de Richtlijn Prioritaire Stoffen (zie kader) worden mogelijk opnieuw stoffen hieraan toegevoegd. Voor later toegevoegde doelen aan de KRW of doelen waarvan de norm tussentijds zijn aangescherpt, geldt dat zij ook pas later bereikt hoeven te worden. De oorspronkelijke termijnen voor doelbereik van 2015 (en 2027 bij doelfasering) zijn hierop niet van toepassing. Dit betekent dat er voor deze prioritaire stoffen meer mogelijkheden zijn om beroep te doen op doelfasering (zie paragraaf 4.5) dan voor de stoffen waarvoor de deadline lag op 2015. Het achteruitgangverbod geldt uiteraard onverminderd.

Herziening Richtlijn Prioritaire Stoffen

De Europese Commissie heeft een verplichting de lijst prioritaire stoffen en de bijlagen van de Grondwaterrichtlijn, beide onder de KRW, regelmatig te herzien. Op 26 oktober 2022 is een voorstel voor de aanpassing van de stoffenlijsten voor oppervlaktewater en grondwater onder de KRW verschenen. In het voorstel worden onder andere nieuwe stoffen geïntroduceerd (waaronder een aantal geneesmiddelen en PFAS) en een aantal normen van bestaande stoffen aangescherpt. Omdat we in 2027 nog niet aan deze stoffen en normen hoeven te voldoen, zal dit niet worden meegewogen in het oordeel over de chemische toestand. Wel zal gedurende de planperiode 2028-2033 het monitoringsprogramma waar nodig worden aangepast.

Doelen ecologie

De doelen voor ecologie bestaan uit verschillende componenten (zie voor details Hoofdstuk 2 van de huidige stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027):

- Biologie (relevante soorten dieren en planten: vissen, macrofauna, waterplanten, algen);
- Hydromorfologie (stroming en vorm, inrichting van het watersysteem);
- Fysische chemie (onder andere nutriënten, watertemperatuur), waaronder ook;
- Specifieke verontreinigende stoffen (circa 100 nationaal genormeerde stoffen).

Deze laatste drie componenten zijn mede ondersteunend aan - of randvoorwaardelijk voor - het behalen van de doelen voor biologie, aangezien hiermee gunstige leefomstandigheden voor de beoogde soorten worden gecreëerd en relevante drukfactoren worden beperkt.

Bij de ecologische doelen wordt onderscheid gemaakt tussen natuurlijke waterlichamen waar de *goede ecologische toestand* (GET) moet worden bereikt, en sterk veranderde en kunstmatige waterlichamen waar uitgegaan wordt van het *goed ecologisch potentieel* (GEP). Van de 745 oppervlaktewaterlichamen in Nederland zijn er 24 natuurlijk, hebben 286 de status sterk veranderd en 435 kunstmatig. Er zijn referenties en maatlatten per natuurlijk watertype opgesteld door de STOWA. Deze zijn te vinden via op de website van STOWA: [Nieuwe versies maatlatdocumenten KRW | STOWA](#).

Voor de waterlichamen die als 'natuurlijk' zijn gekarakteriseerd gelden de GET-doelen. De ecologische doelen (GEP-doelen) voor 'sterk veranderde' en 'kunstmatige' waterlichamen worden afgeleid van het meest gelijkende natuurlijke watertype, rekening houdend met lokale omstandigheden. Hiervoor zijn zogeheten 'defaults' per watertype afgeleid, ter inspiratie voor de waterbeheerders en gebaseerd op voorbeelden.

Ter ondersteuning van het bepalen van het GEP voor 'sterk veranderde' en 'kunstmatige' waterlichamen is de Handreiking KRW-doelen beschikbaar (zie website STOWA: [Handreiking KRW-Doelen, inclusief bestuurlijk-juridisch kader | STOWA](#)). De Handreiking KRW-doelen beoogt een uniforme, transparante en bovenal werkbare route naar geactualiseerde doelen te bewerkstelligen.

Technische doelaanpassing

Een technische doelaanpassing voorziet in het actualiseren en kwalitatief verbeteren van de eerder gestelde doelen op basis van nieuwe wetenschappelijke gegevens. De uitkomst van een technische doelaanpassing kan zowel een lager als een hoger doel zijn. Er hoeft bij een technische doelaanpassing geen beroep te worden gedaan op een uitzonderingsgrond, er dient wel een gedegen motivatie gegeven te worden. Ook moeten doelen na een technische doelaanpassing (opnieuw) bestuurlijk vastgesteld worden. Een technische doelaanpassing kan van toepassing zijn op de doelen voor biologie en fysische chemie.

Er zijn verschillende redenen waarom een technische doelaanpassing wordt uitgevoerd: door voortschrijdend inzicht gebaseerd op nieuwe wetenschappelijke gegevens, systeemanalyses en ervaringen bij het opstellen van de eerste drie KRW-tranches, kunnen waterbeheerders tot de conclusie komen dat het eerder gestelde GEP niet meer actueel is. Dat kan bijvoorbeeld op basis van verbeterde inzichten in maatreeleffect-relaties en bijstellingen van eerdere prognoses.

Het is ook mogelijk dat maatregelen uitvoerbaar blijken die eerder niet haalbaar werden geacht. Dit kan leiden tot een hoger GEP. Andersom kan ook blijken dat een maatregel bij nader inzien niet haalbaar is vanwege significante schade aan het milieu, scheepvaart, waterhuishouding, wateropslag, of andere menselijke activiteiten van duurzame ontwikkeling. Dit kan juist leiden tot een lager GEP. Een andere reden kan zijn dat een aanpassing van de typering van een waterlichaam plaatsvindt. Bij verschillende watertypen horen namelijk deels verschillende doelen, dus een verandering in type waterlichaam kan daarmee ook tot een ander GEP leiden.

Er kan ook nadere correctie voor natuurlijke achtergrondbelasting plaatsvinden. Bij de bepaling van de doelen voor oppervlaktewateren wordt namelijk gekeken naar de onverstoorde staat van een waterlichaam en daarbij moet rekening gehouden worden met belastingen die het gevolg zijn van natuurlijke processen. Bij de oorspronkelijke afleiding van de doelen was de natuurlijke achtergrondbelasting en de betekenis hiervan voor sommige doelen nog niet altijd even goed in beeld, waardoor soms later nog correcties nodig zijn. Dit speelt onder meer bij de brakke wateren.

Zie voor meer toelichting en voorbeelden van redenen voor technische doelaanpassing de Handreiking KRW-doelen. In het kader van het KRW-Impulsprogramma wordt aanvullend hierop begin 2025 een specifieke handreiking voor technische doelaanpassing opgesteld.

Doelen grondwater

De doelen voor grondwaterlichamen hebben een chemische en een kwantitatieve component. Er zijn Europese milieukwaliteitseisen voor nitraat en bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Voor een aantal andere stoffen zijn aanvullend nationaal drempelwaarden voor de grondwaterkwaliteit vastgesteld. Voor de grondwaterkwantiteit geldt de algemene eis dat er evenwicht is tussen onttrekking en aanvulling, en zijn overige aspecten uitgewerkt in nationale doelen. Verder mag zowel kwaliteit als kwantiteit geen belemmering zijn voor het behalen van doelen voor drinkwater, oppervlaktewaterlichamen en grondwaterafhankelijke natuurgebieden.

Bezien van de systematiek voor beoordeling van grondwater

De KRW-doelen voor grondwater worden in Nederland, conform het Protocol voor toestand- en trendbeoordeling van grondwaterlichamen KRW, beoordeeld aan de hand van zes toetsen: drie basistoetsen voor chemie, waterbalans en zoutintrusie voor grondwaterlichamen, en drie regionale deelttoetsen voor grondwaterafhankelijke beschermde gebieden (oppervlaktewateren, natuur en drinkwaterwinningen). De wijze waarop deze beoordeling voor grondwaterlichamen in Nederland wordt uitgevoerd is al langere tijd onderwerp van gesprek, onder meer in de Landelijke Werkgroep Grondwater. De huidige werkwijze met de zes toetsen sluit niet optimaal aan bij inzichten van de grondwaterbeheerders. In de koepelrapportage voor de Tussenevaluatie KRW (2024) wordt hier ook op ingegaan.

In de komende jaren wordt nader verkend op welke onderdelen de huidige systematiek voor grondwaterlichamen aangepast kan en zal worden. Dit zal naar verwachting niet leiden tot inhoudelijke aanpassingen in de wijze van karakterisering, beoordeling en rapportage over grondwater in de huidige KRW-planperiode tot en met 2027, en ook nog niet voor de stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033. Gedurende de planperiode 2028-2033 kan wel gewerkt worden aan de implementatie hiervan.

4.4 Toestandsbepaling

Uitgangspunt bij de toestandsbepaling is dat er voor iedere parameter in elk waterlichaam een oordeel wordt gegeven of de parameter aan het doel voldoet. Dat betekent voor de oppervlaktewaterlichamen echter niet dat iedere parameter in elk waterlichaam wordt gemeten; veelal zijn pragmatische oplossingen mogelijk. Het Protocol monitoring en toestandsbeoordeling oppervlaktewaterlichamen KRW geeft hier invulling aan (te raadplegen via de website van Iplo: [Protocol monitoring en toestandsbeoordeling oppervlaktewaterlichamen KRW | Informatiepunt Leefomgeving \(iplo.nl\)](https://www.iplo.nl/protocol-monitoring-en-toestandsbeoordeling-oppervlaktewaterlichamen-krw)). Dit protocol wordt waar nodig vóór 2027 geactualiseerd op basis van nieuwe inzichten.

In de (ontwerp) stroomgebiedbeheerplannen wordt een oordeel gegeven over de toestand van de waterlichamen op basis van de meest recente doelen. De oordelen worden in maart 2028 elektronisch gerapporteerd aan de Commissie. De oordelen vormen het uitgangspunt voor de maatregelen in de planperiode 2028-2033. Toepassing van de uitzonderingen van de KRW wordt eveneens gekoppeld aan dit oordeel van de toestand (zie paragraaf 4.5 *Uitzonderingen*).

Voor de oordelen over de chemische toestand wordt uitgegaan van de doelen zoals gesteld in de Richtlijn Prioritaire Stoffen uit 2013. In 2027 moeten lidstaten deze normen hebben behaald. Voor 19 van de 45 prioritaire stoffen geldt daarbij wel dat er ruimere mogelijkheden zijn voor doelfasering. Voor de 7 stoffen waarvan de norm is aangescherpt geldt dat deze strengere norm uiterlijk 2033 behaald moet zijn. Voor de 12 nieuwe prioritaire stoffen mag doelbereik gefaseerd worden tot 2039. Het achteruitgangsverbod geldt uiteraard wel vanaf het moment dat de (nieuwe) norm van toepassing is.

Voor de ecologische toestand van oppervlaktewater wordt in principe uitgegaan van de doelen uit de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027. Daar waar doelen tussentijds op basis van nieuwe inzichten technisch zijn aangepast (zie paragraaf 4.3), zijn deze aanpaste doelen het uitgangspunt.

De beoordelingssystematiek voor grondwater is sinds 2015 niet of nauwelijks gewijzigd. Op basis van de ervaringen ermee en onder invloed van verschillende ontwikkelingen (klimaat, opkomende stoffen, vergrijzing) is het wenselijk die systematiek tegen het licht te houden. Naast inhoudelijke argumenten moeten daarbij ook juridische aspecten worden beschouwd. Een dergelijke analyse en het eventueel ontwikkelen van een nieuwe systematiek vraagt tijd en zal moeten worden geijkt, alvorens te kunnen worden toegepast. Voor de toestandsbeoordeling van 2027 zal daarom de huidige systematiek van toepassing zijn. Zie kader *Bezien van de systematiek voor beoordeling van grondwater*.

De oordelen over de toestand in 2027 worden vergeleken met de eerder gerapporteerde toestand in 2015 en 2022. NB: De bepaalde toestand in 2027 is overigens niet altijd de meest actuele situatie, omdat bijvoorbeeld niet alle parameters jaarlijks worden gemeten. Indien van toepassing kan gebruik worden gemaakt van prognoses ter onderbouwing van verwacht doelbereik.

Niet alle veranderingen in oordelen zijn toe te schrijven aan een daadwerkelijke verbetering dan wel verslechtering van de toestand. Dit kan ook komen door aanpassing van meetmethoden, doelen of beoordelingssystematieken. Indien de verandering in toestand alleen toe te schrijven is aan aanpassingen van meetmethoden, doelen en/of beoordelingssystematieken, wordt dit in de factsheet van het betreffende waterlichaam vermeld.

Monitoring en toestand

Om een goed beeld te krijgen van de toestand van het water kent Nederland een uitgebreid monitoringsprogramma. Dit is nodig om te bepalen waar maatregelen nodig zijn en welke dat moeten zijn. Niet alle parameters worden in alle waterlichamen gemeten. Er wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid om waterlichamen te clusteren en op een representatief meetpunt voor het cluster te monitoren. Het Regionaal Afstemmingsoverleg Monitoring (RAM) zorgt voor afstemming rond monitoring en toestandsbeoordeling van oppervlaktewaterlichamen. De toestand wordt bepaald met de Aquo-kit, een internetapplicatie voor de gegevensverwerking in de monitoringcyclus van waterkwaliteitsbeleid. Met de Aquo-kit worden fysisch-chemische en biologische monitoringsgegevens van oppervlaktewater- en grondwaterkwaliteit op eenduidige wijze door waterbeheerders getoetst aan de landelijke waterkwaliteitsnormen. Het Informatiehuis Water is beheerder van deze applicatie.

Bij de presentatie van het eindoordeel schrijft de KRW de methode 'one-out-all-out' voor. Dat betekent dat het slechtste oordeel van alle parameters die voor een waterlichaam worden beoordeeld maatgevend is. Daarmee is het eindoordeel sterk afhankelijk van de volledigheid van het monitoringsprogramma. Bovendien is het eindoordeel ongevoelig voor veranderingen, omdat de verbetering van de afzonderlijke parameters niet wordt opgemerkt als er nog minimaal één parameter niet goed is. Nederland heeft dit geagendeerd en kreeg daarbij steun van andere lidstaten en de Commissie. Net als in de huidige stroomgebiedbeheerplannen zal de toestand in de nieuwe plannen zoveel mogelijk worden getoond voor de afzonderlijke parameters en/of stofgroepen. Op Europees niveau wordt dit ook gedaan – zie hiervoor de website van de European Environment Agency: [European waters -- Assessment of status and pressures 2018 – European Environment Agency \(europa.eu\)](https://www.eea.europa.eu/en/assessment/european-waters-2018). In het kader van de Europese onderhandelingen over de herziening van de KRW, heeft Nederland samen met een aantal andere lidstaten een non-paper ingediend waarin een alternatieve rapportagesystematiek naast one-out-all-out wordt bepleit. Dit is verwoord in kamerbrieven van 22 februari 2024 (Kamerstukken II 2023/24, 27 625, nr. 664) en 27 juni 2024 (Kamerstukken II 2023/24, 27 625, nr. 672).

Het unanieme standpunt van de Europese Raad is, dat er in de herziening van de KRW aanvullende indicatoren moeten komen om voortgang inzichtelijk te maken (zie: [Surface water and groundwater: Council agrees negotiating mandate to update list of pollutants - Consilium \(europa.eu\)](https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/27-surface-water-and-groundwater/)).

EBEO: naar een diagnostische beoordeling van de ecologische waterkwaliteit

Bij het monitoren van oppervlaktewater wordt – met het oog op de KRW - naar de actuele toestand en de trends daarin gekeken. Een goede diagnose is echter ten minste zo belangrijk, om inzicht te krijgen in de belangrijkste knelpunten voor het behalen van een goede ecologische waterkwaliteit. Met behulp van dat inzicht ontstaat een beeld van de belangrijkste maatregelen die waterbeheerders kunnen treffen om de waterkwaliteit te verbeteren.

Om deze diagnose goed te kunnen stellen heeft de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA) de systematiek van de 'ecologische sleutelfactoren' (zie voor meer informatie over de ecologische sleutelfactoren de website van STOWA: [Realiseren van ecologische waterkwaliteitsdoelen \(KRW\) | STOWA](#)) ontwikkeld, die kijkt of de belangrijkste niet-levende factoren voor een goede waterkwaliteit op orde zijn. Denk aan de mate van nutriëntenbelasting en het lichtklimaat onder water. Daarnaast werkt STOWA aan de ontwikkeling van een systematiek waarbij op basis van de milieu- en habitatvoorkeuren (zoals stroming, zuurstof en zoutgehalte) van de aangetroffen (maar ook verwachte, maar niet aangetroffen) mechanismen in een water een beeld ontstaat van de knelpunten in het systeemfunctioneren. Zie hiervoor de informatie op de website van STOWA: [EBEO 2.0: naar een diagnostische beoordeling van de ecologische waterkwaliteit | STOWA](#). Deze Ecologische BEoordeling van Oppervlaktewater (EBEO) verbindt de informatie over de chemische toestand met die van de biologische toestand en maakt daarbij gebruik van innovatieve monitoringtechnieken, zoals DNA-analyses en bioassays.

Beoogd is om met EBEO aanvullend inzicht te bieden in mogelijke knelpunten in het functioneren van het ecosysteem, zoals een te hoge belasting met nutriënten of toxische stoffen, een aangetaste waterhuishouding, of een voor de waterbiologie ongeschikte landschapsomgeving. Uitgangspunt is dat EBEO, met enkele uitzonderingen, gebruik maakt van dezelfde monitoringgegevens als die voor de KRW-toestandsbeoordeling worden verzameld. Dit om dubbel werk te voorkomen. EBEO presenteert de resultaten in een gebruiksvriendelijke vorm die aangepast is op de doelgroepen.

4.5 Uitzonderingen

De KRW verplicht ertoe om uiterlijk op 22 december 2015 een goede toestand (dan wel een goed ecologisch potentieel, GEP) te bereiken in alle KRW-waterlichamen. Dit betekent dat op die datum alle KRW-parameters in alle KRW-waterlichamen in een goede toestand moeten verkeren. Dit geldt juridisch als een resultaatsverplichting. Om dit te bereiken moeten de lidstaten de daarvoor benodigde maatregelen opnemen in het maatregelenprogramma en die ten uitvoer leggen. Uiterlijk drie jaar na de vaststelling van het maatregelenprogramma moeten de daarin opgenomen maatregelen operationeel zijn.

De kwalificatie van de verplichting om een goede toestand te bereiken als resultaatsverplichting, betekent dat het bij het niet bereiken van een KRW-doel onvoldoende is om aan te voeren dat een maximale inspanning heeft plaatsgevonden om al het mogelijke te doen (inspanningsverplichting). In plaats daarvan biedt de KRW zelf enkele zogenoemde 'uitzonderingsmogelijkheden' op deze resultaatsverplichting. Dit zijn de enige legitieme redenen om een KRW-doel niet te halen.

Deze uitzonderingsmogelijkheden moeten gebruikt worden per stof of kwaliteitselement in een KRW-waterlichaam, die/dat niet tijdig aan de doelstelling voldoet. Het gebruik van deze uitzonderingsmogelijkheden moet gemotiveerd worden in de stroomgebiedbeheerplannen. Bij een terecht beroep op een uitzonderingsmogelijkheid wordt het KRW-doel voor een stof of kwaliteitselement niet gehaald, maar wordt wél aan de KRW voldaan.

De KRW onderscheidt de volgende vier uitzonderingsmogelijkheden:

1. Een fasering van een KRW-doel in de tijd (doelfasering);
2. Het vaststellen van een lager doel (doelverlaging);
3. Het tijdelijk achteruit laten gaan van een stof/kwaliteitselement (tijdelijke achteruitgang);
4. Het toestaan dat nieuwe activiteiten van hoger openbaar belang het tijdig bereiken van een KRW-doel belemmeren of leiden tot achteruitgang van de toestand.

Voor elk van deze uitzonderingsmogelijkheden geldt dat ze alleen in specifieke gevallen kunnen worden gebruikt, en dat een beroep alleen slaagt als onderbouwd kan worden dat in het betreffende geval waarin een KRW-doel in een waterlichaam niet wordt gehaald, aan bepaalde, strikte randvoorwaarden is voldaan.

In Nederland is tot nu toe met name de uitzonderingsmogelijkheid van doelfasering toegepast, waardoor voor veel KRW-doelen de termijn verlengd is met tweemaal zes jaar, tot 22 december 2027. In ongeveer 60% van de gevallen waarin de termijn is verlengd, kwam dat omdat de maatregelen niet eerder konden worden uitgevoerd. In de derde ronde stroomgebiedbeheerplannen is ongeveer 40% van de termijnverlengingen toegeschreven aan de technisch onhaalbaarheid om maatregelen eerder uit te voeren. Ongeveer 20% is toegeschreven aan de onevenredige kostbaarheid om maatregelen eerder uit te voeren (zie ook de website van het Waterkwaliteitsportaal: [KRW-bronbestanden | Het Waterkwaliteitsportaal](#)).

Als op 22 december 2027 niet aan een KRW-doel voor een stof of kwaliteitselement is voldaan, moet in de stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033 worden gemotiveerd waarom dat het geval is. In die nieuwe stroomgebiedbeheerplannen kan – voor de doelen die op 22 december 2015 bereikt moesten zijn – voor het eerst niet meer worden aangevoerd dat de daarvoor benodigde maatregelen technisch niet haalbaar zijn binnen de gestelde planperiodes of onevenredig kostbaar zijn. Die mogelijkheid is dan volledig uit genut. Is het doel op 22 december 2027 nog steeds niet bereikt, dan moet dus een andere motivering worden aangevoerd voor een geldig beroep op een legitieme uitzonderingsmogelijkheid, wil Nederland aan de KRW kunnen voldoen.

Het zijn de provincies – voor de regionale wateren – en de minister van IenW – voor de Rijkswateren – die in 2027 uitzonderingsmogelijkheden moeten inroepen en onderbouwen, waar dat nodig en mogelijk is. Zij gebruiken daarbij de gegevens van de waterschappen en Rijkswaterstaat.

Vanuit het KRW-impulsprogramma worden per uitzonderingsgrond handreikingen opgesteld voor waterbeheerders om te helpen bij de eventuele toepassing hiervan, inclusief de (strikte) randvoorwaarden waaraan hierbij voldaan moet worden.

4.6 Belastingen

Verschillende bronnen van belasting beïnvloeden de toestand van het waterlichaam. De belasting van watersystemen is dan ook een belangrijk onderdeel van de 'gap-analysis' (verschil tussen huidige toestand en beoogde doelen); het vormt de basis van de opgave en geeft daarmee richting aan de benodigde maatregelen. Iedere planperiode wordt een actualisatie gedaan van de bronnen van belasting. Dit wordt mede gedaan op basis van regionale en landelijke analyses. Ook wordt gebruik gemaakt van data uit de Emissieregistratie (zie de website van de Emissieregistratie: [Alle emissiegegevens op één plek | Emissieregistratie](#)). De belasting per waterlichaam wordt tevens weergegeven in de factsheets. Stoffiches bevatten informatie over de belasting voor chemische stoffen die verspreid over Nederland in een groot aantal oppervlaktewaterlichamen niet aan de norm voldoen. Hier wordt ook per stroomgebied ingegaan op de belastingen.

Omgang met exoten bij de KRW (voorbeeld rivierkreeften)

Zoals beschreven in hoofdstuk 3, kunnen uitheemse rivierkreeften schade aanbrengen aan de ecologische parameters van wateren. Met name vraat van waterplanten, wat dan gevolgen heeft voor het leefgebied van waterinsecten en vissen. Hiermee is het waarschijnlijk dat op bepaalde plekken de KRW-doelen niet gehaald kunnen worden, ook als andere drukfactoren op orde zijn.

Rivierkreeften worden nu vooral in hoge dichtheden aangetroffen in de sloten van laag-Nederland. Slechts een klein deel van die sloten is door provincies aangewezen als KRW-waterlichaam. Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft eerder ingeschat dat minder dan 1% van de sloten is aangewezen. Vanuit de KRW bezien is de toestand van wateren die niet zijn aangewezen alleen relevant voor zover deze een verderop gelegen KRW-waterlichaam beïnvloeden. De rivierkreeften komen echter ook voor in wettingen en kanalen, die veelal wel zijn aangewezen, en breiden zich verder uit. Dit roept de vraag op hoe hiermee kan worden omgegaan, als dit ertoe leidt dat de KRW-doelen niet bereikt kunnen worden, ondanks eventuele mitigerende maatregelen. Hieronder worden twee opties toegelicht voor de langere en kortere termijn.

Langere termijn: verwerking in het doel

Op termijn kan het effect van een stabiele situatie met exoten verrekend worden in de referentiecondities en vervolgens in de maatlatten (voor langer voorkomende soorten is dit in het verleden al gebeurd). Nu zijn er voor wat betreft rivierkreeften nog onvoldoende gegevens om dat te doen, dus dat traject kan pas na 2027 worden ingezet. Voor het aanpassen van referentieomstandigheden van natuurlijke watertypen is bovendien een aanpassing van het Interkalibratiebesluit nodig in afstemming met andere lidstaten.

Kortere termijn: uitzonderingsmogelijkheid invoeren

Zoals beschreven in de paragraaf 4.5 *Uitzonderingen* zijn er verschillende uitzonderingen onder de KRW. In het geval van rivierkreeften lijkt een beroep op de uitzondering *doelfasering* op grond van 'natuurlijke omstandigheden' richting de nieuwe planperiode mogelijk. Volgens een richtsnoer dat is vastgesteld door lidstaten en de Europese Commissie kan de tijd die nodig is om te herstellen van de tijdelijke aanwezigheid van een exoot of de tijd die nodig is voor het aanpassen van de soortensamenstelling inclusief de exoot worden gezien als 'natuurlijke omstandigheid' ([NaturalConditionsinrelationtoWFDexemptions.pdf \(europa.eu\)](#)). Voor de motivering van een dergelijke uitzondering geldt dat het maximale moet worden gedaan om het effect van de exoten te minimaliseren; er wordt onder leiding van het ministerie van LNVN onderzocht worden of bevissing zinvol is en of er aanvullende systeemgerichte maatregelen mogelijk zijn. Daarbij kan (een actualisatie van) het [Deltafact Rivierkreeft](#) mogelijk benut worden om het handelingsperspectief te bepalen; naleving van deze adviezen zou dan een belangrijk element zijn van de motivatie van de uitzondering.

Op de langere termijn kan, mede afhankelijk van de resultaten van de beheersingsaanpak en de ontwikkeling van de rivierkreeftenpopulatie, bepaald worden of en waar doelen hierop moeten worden aangepast.

4.7 Maatregelen

De maatregelen zijn erop gericht om de goede (chemische en ecologische) toestand te bereiken en achteruitgang te voorkomen. Het kan gaan om verschillende typen maatregelen, zoals bronmaatregelen voor chemie, sanering van waterbodems, herinrichting van het watersysteem of monitoring. Het op- en vaststellen van maatregelpakketten en het afleiden van de daarmee samenhangende doelen is een cyclisch proces dat elke planperiode doorlopen moet worden. Bij het opstellen van de maatregelpakketten wordt waar nodig ook rekening gehouden met de doelen die in andere KRW-waterlichamen (benedenstrooms) gelden en doelen die volgen uit andere richtlijnen (zie paragraaf *Afstemming van de implementatie van verschillende Europese richtlijnen*). Een voorbeeld hiervan zijn de specifieke watercondities die in bepaalde wateren nodig zijn voor het behalen van de Natura2000-doelen (zie kader hieronder).

Alle maatregelen uit de planperiode 2022-2027 die nodig zijn voor doelbereik moeten tijdig genomen zijn. Echter, in aanloop naar 2027 kan blijken dat er aanvullende maatregelen nodig zijn,

bijvoorbeeld vanwege onzekerheden in de eerdere prognose. Bovendien volgt uit de KRW (artikel 4.3) dat iedere zes jaar moet worden gezien of alsnog maatregelen kunnen worden genomen, die eerder als disproportioneel kostbaar of technisch onuitvoerbaar werden beschouwd. Dit kan ook betekenis hebben voor de doelen (zie ook paragraaf 4.3 *Doelen*).

Specifieke watercondities in Natura2000-gebieden

Watercondities zijn een belangrijke factor om te kunnen sturen op doelrealisaties voor Natura 2000-gebieden, bijvoorbeeld om verdroging of verzilting van waterafhankelijke natuur tegen te gaan, zo blijkt ook uit natuurdoelanalyses. Het is dan ook essentieel dat de benodigde watercondities voor Natura 2000 op orde zijn of worden gebracht. Natura 2000-gebieden zijn namelijk ook beschermde gebieden onder de KRW en daarvoor moeten passende wateromstandigheden worden gerealiseerd. Wanneer aanvullende maatregelen nodig zijn ten opzichte van de andere KRW-doelen, moet hier rekening mee worden gehouden in de stroomgebiedbeheerplannen en onderliggende water(beheer)programma's.

In de Natura 2000-beheerplannen, die per gebied worden opgesteld door de provincies, het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat of het ministerie van Defensie, kan waar relevant zijn uitgewerkt wat deze 'specifieke watercondities' zijn en wie daarvoor welke maatregelen dient te treffen. Dit is echter niet altijd het geval. Bij de actualisatie van de Natura 2000-beheerplannen wordt als onderdeel van de doeluitwerking een knelpuntenanalyse gedaan. Als daaruit naar voren komt dat bepaalde wateromstandigheden nog niet op orde zijn, dan moeten daar maatregelen voor worden geformuleerd. Aangezien niet alle Natura 2000-beheerplannen vóór 2027 worden geactualiseerd, is het nodig hierop te anticiperen bij de voorbereiding van de stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033.

Bij eerdere planperiodes zijn maatregelen die niet tijdig uitgevoerd konden worden in de planperiode, doorgeschoven naar de volgende planperiode. Gezien de deadline van 2027 voor doelbereik die voor de meeste KRW-doelen geldt, zal doorschuiven van maatregelen naar de nieuwe stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033 niet of slechts zeer beperkt mogelijk zijn. Mede daarom richt het KRW-impulsprogramma er zich op deze maatregelen zoveel mogelijk vóór eind 2027 uitgevoerd te krijgen.

In de volgende stroomgebiedbeheerplannen worden de maatregelen opgenomen voor de planperiode 2028-2033. De belangrijke waterbeheerkwesties vormen de basis voor het formuleren van de benodigde maatregelen (zie hoofdstuk 3).

De KRW en klimaatverandering

Zoals beschreven in hoofdstuk 3, hebben de (directe en indirecte) gevolgen van klimaatverandering in toenemende mate invloed op de KRW-doelen en (benodigde) maatregelen voor het bereiken en behouden van de goede toestand. De KRW zelf bevat geen expliciete bepalingen over hoe om te gaan met klimaatverandering, maar de cyclische systematiek van stroomgebiedbeheerplannen leent zich goed voor het adresseren hiervan. Daartoe hebben de EU-waterdirecteuren in juli 2024 een geactualiseerde guidance vastgesteld, mede met het oog op de voorbereiding van de volgende stroomgebiedbeheerplannen. Zie: [River basin management in a changing climate - European Commission \(europa.eu\)](https://european-commission.eu/river-basin-management-in-a-changing-climate)

In deze guidance wordt gesteld dat in de eerste plaats de gevolgen van klimaatverandering waar mogelijk moeten worden gemitigeerd met passende maatregelen, teneinde achteruitgang van de toestand te voorkomen. Relevant hierbij is ook dat de gevolgen van klimaatverandering vaak een versterkend effect hebben op antropogene (menselijke) belastingen, wat de noodzaak vergroot om deze terug te dringen. Daarnaast is het van belang dat KRW-maatregelen worden getoetst op 'klimaatbestendigheid', wat wil zeggen dat deze onder uiteenlopende klimaatscenario's hun effectiviteit behouden.

De KRW-maatregelen uit de huidige maatregelenprogramma's, en ook maatregelen uit het Deltaprogramma en de Programmatische Aanpak Grote Wateren, zijn er mede op gericht om negatieve effecten van klimaatverandering op de waterkwaliteit en -kwantiteit te mitigeren, onder andere door water beter vast te houden, infiltratie te bevorderen, en regenwater af te koppelen van het riool. Richting de nieuwe planperiode 2028-2033 zal er extra aandacht nodig zijn voor de gevolgen van klimaatverandering en de betekenis hiervan voor de KRW-opgaven en maatregelen.

In bovengenoemde guidance wordt ook onderkend dat in sommige gevallen de effecten van klimaatverandering niet volledig te mitigeren zullen zijn of dat dit disproportioneel kostbare maatregelen zou vergen. In die gevallen kan er een reden zijn om de doelen hierop aan te passen (bijvoorbeeld als een waterlichaam permanent verandert) of een beroep op een uitzondering te doen. Tegelijkertijd wordt er hierbij gewezen op de strikte randvoorwaarden die hiervoor gelden en gewaarschuwd voor overmatig gebruik hiervan. Zo is een uitgebreide onderbouwing nodig om aan te tonen dat de doelen niet gehaald worden door specifiek de gevolgen van klimaatverandering en niet door antropogene drukken, hetgeen in de praktijk vaak lastig te scheiden is. Hiervoor is ook langdurige monitoring van effecten nodig, die op dit moment vaak nog niet voorhanden is. Ook moet bij het niet nemen van beschikbare mitigerende maatregelen via een economische analyse worden aangetoond dat deze inderdaad disproportioneel kostbaar zijn. Daarnaast wordt erop gewezen dat de specifieke uitzondering voor uitzonderlijke, onvoorziene gevallen (art. 4.6) in veel gevallen niet opgaat gezien de meer structurelere aard van de gevolgen van klimaatverandering.

Samengevat hebben de gevolgen van klimaatverandering primair betekenis voor de te nemen maatregelen richting de nieuwe stroomgebiedbeheerplannen. Indien waterbeheerders toch overwegen voor specifieke waterlichamen doelen aan te passen of uitzonderingen in te roepen vanwege niet-mitigeerbare gevolgen van klimaatverandering, wordt aanbevolen visies hierover uit te wisselen in het kader van de voorbereiding van de verantwoording via het landelijke impulsprogramma KRW.

4.8 Economische analyse

De KRW schrijft voor dat elke lidstaat voor haar eigen (deel)stroomgebieden een economische analyse van het watergebruik uitvoert, en deze waar nodig ieder planperiode actualiseert. Dit is mede relevant vanuit het beginsel dat de kosten voor waterdiensten moeten worden teruggewonnen, conform het principe van dat de vervuiler (of gebruiker) betaalt.

Hiertoe worden de volgende analyses uitgevoerd en beschreven in de stroomgebiedbeheerplannen:

- Overzicht van de economische situatie en ontwikkeling in de verschillende stroomgebieden;
- Beschrijving van hoe de kostenwinning van waterdiensten is georganiseerd (bijvoorbeeld via heffingen, belastingen of andere prijsmechanismen);
- Beschrijving van de kosten van maatregelen en bijbehorende financieringsbronnen van de verschillende overheden (Rijk, provincies, waterschappen, gemeenten en bedrijven);
- Beschrijving van de primaire (maatschappelijke) baten van de KRW (kwalitatief);
- Overzicht van het gebruik van subsidies ten behoeve van de KRW.

Daarnaast kan een economische analyse van kosten en baten ook nodig zijn bij een eventueel beroep op de uitzonderingsgrond doelverlaging op grond van 'onevenredig hoge kosten', indien bepaalde potentiële maatregelen om deze reden niet zijn genomen. In dat geval zou onderbouwd moeten worden dat de baten van deze maatregelen niet in verhouding zouden staan tot de kosten die hiermee gemoeid zijn. Vanuit actielijn 6 (*Verantwoording*) van het KRW-impulsprogramma zal worden geïnventariseerd of en voor welk type maatregelen dit aan de orde zou kunnen zijn.

4.9 PlanMER-plicht

Voor de (ontwerp) stroomgebiedbeheerplannen is het verplicht om een planMER op te stellen. Plannen die een kader vormen voor toekomstige besluiten waarvoor een MER of MER-beoordeling moet worden opgesteld en/of waarvoor een passende beoordeling nodig is, zijn plan-mer-plichtig. Deze plan-mer-plicht is ook van toepassing op de (ontwerp) stroomgebiedbeheerplannen. Het planMER zal worden opgesteld in 2026.

Voor elk water(beheer)programma van de provincies of waterschappen zal moeten worden bekeken of er concrete uitspraken worden gedaan over activiteiten zoals opgenomen in de Omgevingswet. Uitgebreide informatie hierover is te vinden via de website van Iplo: [Plannen en programma's en de milieueffectrapportage | Informatiepunt Leefomgeving \(iplo.nl\)](https://www.iplo.nl/plannen-en-programma's-en-de-milieueffectrapportage). Indien dit het geval is dient bepaald te worden of het plan kaderstellend is voor toekomstige mer-(beoordelings-)plichtige besluiten. In dat geval moet er voor een regionaal plan eveneens een plan-MER worden opgesteld.

5. Proces, organisatie en planning

5.1 Inleiding

De KRW, en daarmee het opstellen en uitvoeren van de stroomgebiedbeheerplannen, is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle bestuursorganen in Nederland: Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten. In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de verantwoordelijkheden van de verschillende bestuursorganen bij de KRW en hoe de samenwerking tussen hen wordt vormgegeven. Ook wordt ingegaan op hoe maatschappelijke partijen worden betrokken bij uitvoering van de KRW en de totstandkoming van de stroomgebiedbeheerplannen. Tot wordt een schematisch overzicht van de planning naar de nieuwe stroomgebiedbeheerplannen gegeven.

5.2 Rollen en verantwoordelijkheden overheden

Voor de periode 2022-2027 gelden de bevoegdheden zoals vastgelegd in de vigerende regelgeving. De website van Iplo bevat hierover veel informatie – zie [De Kaderrichtlijn Water in Nederland | Informatiepunt Leefomgeving \(iplo.nl\)](#). In het algemeen geldt dat de verantwoordelijkheid voor het realiseren van de beoogde watertoestand een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van alle bestuursorganen in Nederland.

Uitvoering van de KRW is voornamelijk in handen van Rijkswaterstaat (namens de minister van IenW voor het hoofdwatersysteem), provincies en waterschappen (terrestrische natuur en regionaal watersysteem). De minister van IenW stelt de KRW-doelen vast voor het hoofdwatersysteem, de provincies doen dit voor de regionale waterlichamen. Bij maatregelen voor de inrichting van het watersysteem houden de betrokken overheden rekening met de doelen van de verschillende relevante richtlijnen (zie paragraaf *Afstemming van de implementatie van verschillende Europese richtlijnen*). Rijkswaterstaat (namens de minister van IenW) en de waterschappen zijn bevoegd gezag voor directe lozingen op en onttrekkingen uit oppervlaktewater, provincies zijn dit voor grondwateronttrekkingen. Daarnaast spelen gemeenten een belangrijke rol, zoals bij het verlenen van vergunningen, toezicht en handhaving, onder meer voor indirecte lozingen, en bij maatregelen in het rioolwaterstelsel. Ook hebben zij samen met de provincies een centrale rol in de sturing op de inrichting en het gebruik van de ruimte, onder meer door hier voorwaarden aan te stellen via omgevingsplannen, waarbij ook rekening gehouden dient te worden met de impact van landgebruik op de waterkwaliteit. Voor een uitgebreidere beschrijving van de bevoegdheden en rollen van de verschillende overheden bij de implementatie en uitvoering van de KRW, wordt verwezen naar de huidige stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027, in bijzonder *Hoofdstuk 7 Bevoegde autoriteiten en proces*.

Een bestuursorgaan kan worden aangesproken op de maatregelen die in een waterplan zijn opgenomen, waarvoor het zelf verantwoordelijk is voor het uitvoeren van de maatregelen in zijn programma. Verder is een bestuursorgaan verantwoordelijk voor maatregelen die niet in zijn plan zijn opgenomen, maar die het wel had moeten nemen. Indien uit de monitoring blijkt dat de waterkwaliteit niet beantwoordt aan de verwachtingen, moet worden bekeken of er extra maatregelen moeten worden getroffen en wie daarvoor verantwoordelijk is.

Alle lidstaten van de Europese Unie zorgen vanuit het oogpunt van unietrouw voor een goede uitvoering van de Europese verdragen. Het Rijk kan indien nodig een beroep doen op de wet Naleving Europese regelgeving publieke entiteiten (Nerpe), om te zorgen voor naleving van de KRW-verplichtingen door publieke entiteiten. Het instrument bevat aanwijzingsbevoegdheid en verhaalsrecht - zie de Wet naleving Europese regelgeving publieke entiteiten (Stb. 2012, 245). Als de Commissie van mening is dat een lidstaat zijn verplichtingen niet nakomt, dan kan zij de lidstaat daarop aanspreken.

5.3 Afstemming overheden regionaal – nationaal - internationaal

Bestuurlijke afstemming en samenwerking tussen de vier overheden in de landelijke kolom vindt plaats in het Bestuurlijk Overleg KRW (BO KRW) en het Bestuurlijk Overleg Water (BO Water). Bestuurlijke afstemming in de regio vindt plaats in Regionale Bestuurlijke Overleggen (RBO's) per deelstroomgebied, waarna de afzonderlijke besturen de gemaakte afspraken vaststellen. De RBO's zijn naast hun koepelorganisaties vertegenwoordigd in het BO KRW en het BO Water om de bestuurlijke afstemming tussen de nationale en de regionale kolom te bewaken.

Voor aanpalende onderwerpen is er deels een aparte structuur. Dit geldt bijvoorbeeld voor drinkwater en Natura2000.

Bestuurlijk Overleg KRW

Het BO KRW is in aanvulling op het BO Water ingesteld in 2023, teneinde de bestuurlijke aansturing van de KRW en het Impulsprogramma te verstevigen. Hierin nemen deel: de minister van IenW (voorzitter), de minister van LNVN, de voorzitters en vicevoorzitters van de 5 RBO's, het IPO, de UvW, en VNG, en hoog-ambtelijk IenW, Rijkswaterstaat, en LNVN. Op ambtelijk niveau is er het landelijk KRW-overleg, waarin bovengenoemde organisaties zijn vertegenwoordigd.

De voorbereiding van het BO Water ligt bij het Directeurenoverleg (DO) Water. Net als in het BO Water nemen hieraan deel: Ministeries van IenW en LNVN, IPO, UvW, VNG, Vewin, staf Deltacommissaris en RBO-vertegenwoordigers. Daaronder functioneren diverse landelijke werkgroepen. Het DO Water wordt voorbereid via de Agendacommissie (AC) Water.

In de RBO's zijn provincies, waterschappen, gemeenten, drinkwaterbedrijven en het Rijk (IenW en LNVN) vertegenwoordigd. Hier vindt de bestuurlijke afstemming plaats op het niveau van deelstroomgebieden. De bijeenkomsten van RBO's worden voorbereid door Regionale Ambtelijke Overleggen (RAO's) en daaronder functionerende werkgroepen.

Maatschappelijke partijen worden – naast de formele inspraak – structureel betrokken via periodieke stakeholderbijeenkomsten op landelijk niveau (circa 4 keer per jaar), regionaal als deelnemers of klankbordgroep-leden bij de RAO's en RBO's, en bilaterale gesprekken.

Ambtelijke afstemming tussen Rijk en regio wordt voor een belangrijk deel ingevuld door Coördinatie Stroomgebieden Nederland (CSN), ingesteld door het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Adjunct-stroomgebiedcoördinatoren zijn in alle vijf de (deel)stroomgebieden het aanspreekpunt voor het Rijk en vormen een brug tussen Rijk en regio bij de uitvoering en implementatie van de KRW. Bij de afstemming tussen Rijk en regio vervult het bovengenoemde landelijke KRW-overleg ook een centrale rol.

Ook is er regulier overleg met andere lidstaten binnen de stroomgebieden, onder meer via de internationale riviercommissies voor de vier internationale stroomgebieden van de Rijn, Maas, Schelde en Eems. In de internationale stroomgebieden staat integraal waterbeheer centraal. Hiermee wordt onder andere afstemming bereikt voor de KRW, de Richtlijn Overstromingsrisico's en ook de laagwaterproblematiek. Op Europees niveau is er - in aanvulling op de formele structuren van de Europese Unie (Raad, Parlement en Commissie) - een EU-Waterdirecteurenoverleg ingericht, waarin directeuren van de lidstaten en de Europese Commissie tweejaarlijks overleggen over de implementatie en voortgang van de KRW en andere water-gerelateerde zaken.

In bijlage 1 staat een overzicht opgenomen van ambtelijke werkgroepen die een belangrijke rol spelen bij de uitvoering van de KRW en de totstandkoming van de stroomgebiedbeheerplannen.

Versterking samenwerking overheden bij de KRW (governance)

In het bestuurlijk overleg KRW is geconstateerd dat ondanks het vorig jaar gestarte KRW-impulsprogramma het helaas nog niet snel genoeg gaat met de verbetering van de waterkwaliteit. Er zijn veel goede plannen en bestuurlijke afspraken, maar deze komen nog onvoldoende snel tot uitvoering. Voor een deel hangt dit samen met de wijze waarop bestuurders met elkaar en richting de eigen organisaties sturen: de governance. Daarin zijn aanpassingen nodig om meer versnelling en daadkracht te bewerkstelligen.

Eén van deze aanpassingen is om naast de hierboven beschreven gezamenlijke overleggen in de zogeheten 'functionele kolom' met alle vier de overheden samen, in de aansturing voor de KRW ook de 'formele kolom' waarin de verschillende bestuurslagen elkaar gericht aanspreken meer te benutten. Met name om scherper het gesprek te kunnen voeren over de voortgang bij de doelrealisatie van de verschillende KRW-doelen, en wat hiervoor nog (aanvullend) nodig is vanuit de rijksoverheid en regionale overheden. Daarbij gaat de minister van IenW in gesprek met de 12 provincies, en de provincies met de waterschappen en gemeenten in hun provincie. In deze gesprekken staat *wederkerigheid* centraal: beide overheidslagen spreken elkaar waar nodig aan op verantwoordelijkheden. Deze gesprekken vinden periodiek plaats.

5.4 Informatiehuis Water

Het Informatiehuis Water heeft een centrale rol bij de inzameling van gegevens, het verwerken van gegevens tot overzichten en het leveren van informatie voor (waterkwaliteits-)rapportages. De regionale partijen en Rijkswaterstaat leveren gegevens aan bij het Waterkwaliteitsportaal. Het betreft onder meer doelen, belastingen, de toestand, maatregelen en motiveringen voor uitzonderingsbepalingen. De benodigde informatie voor de stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033 is gebaseerd op - en een voortzetting van - de scope en werkwijze van de informatievoorziening voor de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027.

Landelijke overzichten van KRW-gegevens worden via het Waterkwaliteitsportaal publiek beschikbaar gemaakt in de vorm van bestanden, de KRW-factsheets en kaarten. Met de vernieuwing van het Waterkwaliteitsportaal in 2024 en 2025 wordt het mogelijk om deze gegevens op een meer interactieve wijze te raadplegen en gebruiken.

De informatie over de voortgang van de uitvoering van de maatregelen uit het voorafgaande jaar (peildatum 31 december) wordt jaarlijks voor 1 maart aangeleverd door de waterbeheerders. Daarnaast wordt ieder jaar voor 1 juli de actuele toestand van de waterkwaliteit verstrekt. De gebruikte monitoringsgegevens lopen voor chemie veelal door tot het voorgaande jaar, voor biologie kunnen de gegevens door de lagere monitoringsfrequentie ouder zijn. De waterbeheerders voeren de toetsing zelf uit en leveren het toestandsoordeel aan het Waterkwaliteitsportaal. De informatie wordt gebruikt om de factsheets (zie hoofdstuk 4) actueel te houden en voor de beleidsverantwoording aan de Tweede Kamer. Waterbeheerders kunnen de informatie ook gebruiken voor eigen rapportages.

Voor de (ontwerp) stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033 moet - naast de jaarlijkse actualisatie van voortgang maatregelen 2022-2027 en KRW-toestandsbepaling - ook alle overige informatie geactualiseerd worden: geografische bestanden van waterlichamen, significante belastingen, doelen 2028-2033, maatregelenpakket 2028-2033, motiveringen uitzonderingsbepalingen en prognose doelbereik voor 2033.

De informatie die via het Waterkwaliteitsportaal is aangeleverd wordt net als in voorgaande jaren middels bronbestanden openbaar gemaakt. In september worden 'tussentijdse versies' van de factsheets op het openbare deel van het Waterkwaliteitsportaal (zie de website [Home | Het Waterkwaliteitsportaal](#)) geplaatst. Deze factsheets zijn niet altijd formeel door de waterbeheerder goedgekeurd, wat met een disclaimer wordt aangegeven. Regionale partijen kunnen desgewenst vóór 1 september het bestuur de inhoud van de factsheets laten goedkeuren.

Een detailplanning van de gegevenslevering aan Informatiehuis Water staat in het 'Spoorboekje KRW' (zie de website van het Informatiehuis Water: [Rapportage Kaderrichtlijn Water \(KRW\) | Informatiehuis Water \(ihw.nl\)](#)). Dit document

wordt jaarlijks uitgebracht met een detailplanning voor het opvolgende jaar en een globale planning van de resterende planperiode.

5.5 Samenwerking met buurlanden

Landen die een stroomgebied delen zijn voor het realiseren van hun KRW-doelstellingen mede afhankelijk van elkaar. Water staat immers in verbinding en stopt niet bij de landgrenzen. Zo kunnen opgeloste stoffen met het water worden meegevoerd en benedenstrooms leiden tot problemen. Wateronttrekkingen kunnen elders leiden tot watertekorten. Er kunnen barrières zijn voor planten en dieren, waardoor op andere plaatsen in het stroomgebied de doelstellingen voor biologie niet kunnen worden gerealiseerd. Ook het ontbreken van essentiële biotopen, zoals bijvoorbeeld paaiplaatsen voor vis bovenstrooms, kan elders leiden tot het niet kunnen realiseren van de doelen. Daarom schrijft de KRW een stroomgebied-brede benadering voor, waarbij landen in een stroomgebied moeten samenwerken en voor gezamenlijke planvorming moeten zorgen. Voor de stroomgebiedbeheerplannen resulteert dit in internationale delen voor de stroomgebieden Rijn, Maas, Schelde en Eems, die in gezamenlijkheid worden opgesteld en onder meer via de internationale rivier- en grenswatercommissies worden afgestemd. Voor deze plannen wordt eveneens een werkprogramma en overzicht met de belangrijkste KRW-opgaven ('belangrijke waterbeheerkwesties') opgesteld. Aangezien de planning hiervoor grotendeels parallel loopt aan het opstellen van nationale stroomgebiedbeheerplannen en regionale water(beheer)programma's (zie 5.7 Tijdschema), is een goede afstemming en uitwisseling tussen deze trajecten essentieel.

Nederland is als benedenstrooms gelegen land ook zeer gebaat bij en afhankelijk van internationale samenwerking voor het realiseren van de KRW-doelen. Daarnaast draagt de realisatie van KRW-doelen in Nederland en bovenstroomse landen bij aan het behalen van de goede milieutoestand van de Noordzee. Naast het erkennen van de eigen opgave voor KRW-doelbereik, hebben waterbeheerders in het kader van de Delta-aanpak Waterkwaliteit aangegeven dat in bepaalde waterlichamen in het grensgebied de KRW-doelen niet gehaald kunnen worden, deels als gevolg van een oorzaak in het buitenland. Daarom is samenwerking en afstemming met buurlanden nodig over deze kwesties. In 2020 heeft dat geresulteerd in het, hernieuwd, vastleggen van enkele bestuurlijke afspraken in de Delta-aanpak Waterkwaliteit, die als volgt kunnen worden samengevat:

Waterbeheerders bouwen "een dossier" op:

- Waterbeheerders brengen in kaart welke waterlichamen in 2027 dreigen niet te voldoen aan de waterkwaliteitseisen als gevolg van de waterkwaliteit van bovenstroomse grensoverschrijdende waterlichamen;
- Waterbeheerders agenderen deze problemen bij de buitenlandse waterbeheerders en documenteren de betreffende acties en de behaalde resultaten;
- Er worden nationale zienswijzen ingediend op de ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen van de buurlanden en andere plannen van buurlanden die raken aan de waterkwaliteit, zoals de Actieprogramma's Nitraatrichtlijn;
- Indien het agenderen door regionale waterbeheerders bij de buurlanden onvoldoende resultaat oplevert, kunnen de waterbeheerders opschalen en kan de Minister van Infrastructuur en Waterstaat verdere stappen ondernemen.

Meer informatie over de Delta-aanpak Waterkwaliteit is te vinden op de website van Iplo: [Delta-aanpak Waterkwaliteit algemeen | Informatiepunt Leefomgeving \(iplo.nl\)](https://www.iplo.nl/). Voor een uitgebreidere beschrijving van de verschillende stappen in de afstemming van waterbeheerders met buurlanden over grensoverschrijdende kwesties, zie bijlage 2.

De Minister van IenW is zelf verantwoordelijk voor de rijkswateren, die worden beheerd door Rijkswaterstaat. Hier zijn daarom geen nadere bestuurlijke afspraken nodig omtrent eventuele opschaling.

5.6 Terinzagelegging

De formele terinzagelegging van dit werkprogramma, het tijdschema en de samenvatting van belangrijke KRW-opgaven ('belangrijke waterbeheerkwesties', zie Hoofdstuk 3) zal in de eerste helft van 2025 plaatsvinden. De reacties en de wijze waarop daarmee is omgegaan zullen worden opgenomen in de Nota van Antwoord bij de definitieve versie van dit document, dat eind 2025 zal worden vastgesteld en gepubliceerd. Daarnaast is publieke participatie en formele inspraak ook onderdeel van de totstandkoming van de stroomgebiedbeheerplannen en de plannen van het Rijk (inclusief Rijkswaterstaat), de waterschappen en provincies, die daaraan ten grondslag liggen.

Met de terinzagelegging van dit werkprogramma start ook het traject van participatie richting de stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033. Het werkprogramma vormt de basis voor het participatieplan voor dit traject. Het participatieplan wordt herijkt bij iedere fase in het proces tot en met de definitieve vaststelling van de stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033, eind 2027. Hiermee wordt een zorgvuldig proces voorzien, waarmee ook invulling wordt gegeven aan de motiveringsplicht volgens artikel 10.8 van het Omgevingsbesluit. Meer informatie over participatie is te vinden op de website van het Informatiepunt Leefomgeving: [Participatie bij een programma | Informatiepunt Leefomgeving \(iplo.nl\)](https://www.iplo.nl).

5.7 Tijdschema

Hieronder worden de belangrijkste producten en (tussen)stappen die eerder zijn toegelicht samengevat, evenals de momenten waarop deze gereed moeten zijn en de verantwoordelijkheid voor de vaststelling/besluitvorming. Deze planning vormt het kader waarbinnen het Informatiehuis Water zijn jaarlijkse planning 'spoorboekje KRW' opstelt (zie ook paragraaf 5.4).

In voorgaande plancycli is ondervonden dat de strakke planning voor de parallelle en onderling afhankelijke trajecten van regionale, nationale en internationale plan- en besluitvorming veel vraagt van de betrokken partijen. De noodzaak tot deze planning volgt echter uit de juridische verplichting om uiterlijk 22 december 2027 de definitieve stroomgebiedbeheerplannen vast te stellen.

De planning voor het nationale spoor naar de stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033 is op hoofdlijnen als volgt:

Rapportage uitvoering maatregelen

- Staat van ons Water: 2e kwartaal (jaarlijks) door de minister van IenW
- Landelijk KRW-dashboard: 2e kwartaal (jaarlijks) door BO Water
- Rapportage Europese Commissie 2024: vóór 22 december 2024 door het Ministerie van IenW

Factsheets

- Factsheets bij de ontwerp stroomgebiedbeheerplannen: september 2026 door de waterbeheerders
- Factsheets bij de definitieve Stroomgebiedbeheerplannen: september 2027 door de waterbeheerders

Actualisatie stroomgebiedbeheerplannen

- Vaststelling en terinzagelegging ontwerp werkprogramma: uiterlijk 22 december 2024 door de minister van IenW (na behandeling in het BO Water)
- PlanMER stroomgebiedbeheerplannen: medio 2026 gereed
- Vaststelling ontwerp stroomgebiedbeheerplannen: uiterlijk 1 december 2026 door het kabinet
- Inspraak ontwerp stroomgebiedbeheerplannen (6 maanden): van 22 december 2026 tot 22 juni 2027
- Vaststellen definitieve stroomgebiedbeheerplannen: uiterlijk 1 december 2027 door het kabinet
- Publicatie definitieve stroomgebiedbeheerplannen: 22 december 2027

De planning voor het spoor van waterbeheerders (inclusief Rijkswaterstaat) naar de stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033 is op hoofdlijnen als volgt:

Werkzaamheden uitvoering maatregelen

- Aanleveren informatie voor Landelijk dashboard KRW en Staat van ons Water: 1 maart (jaarlijks) door de waterbeheerders
- Bespreking concept dashboard in de Regionale Bestuurlijke Overleggen (RBO's): 2^e kwartaal (jaarlijks)

Overige werkzaamheden

- Toestandsbepaling: juli (jaarlijks) door de waterbeheerders
- Bijwerking factsheets: september (jaarlijks) door de waterbeheerders

Actualisatie stroomgebiedbeheerplannen

- Regionaal gebiedsproces: 2025-medio 2026 door de waterbeheerders
- PlanMER regionale water(beheer)plannen: gereed medio 2026 door (of in opdracht van) de waterbeheerders
- Technische doelaanpassingen en aanpassingen in waterlichamen ten behoeve van ontwerp plannen (en factsheets), inclusief bestuurlijke vaststelling: 1^e kwartaal 2026 door de waterbeheerders
- Vaststellen ontwerp regionale water(beheer)plannen: uiterlijk 1 november 2026 door de besturen van waterschappen en provincies
- Inspraak ontwerp regionale water(beheer)plannen (6 weken): in de periode van 22 december 2026 tot 22 juni 2027
- Vaststellen definitieve regionale water(beheer)plannen: uiterlijk 1 november 2027 door de besturen van waterschappen en provincies

De planning voor het internationale spoor naar de stroomgebiedbeheerplannen 2028-2033 is op hoofdlijnen als volgt:

- Belangrijke waterbeheerkwesties per stroomgebied: 2024-2025 door delegatieleiders van de riviercommissies Rijn, Schelde, Maas en Eems
- Gegevenslevering voor de internationale delen: 2025-2026 door IHW en delegatiesecretarissen
- Vaststellen ontwerp internationale delen: uiterlijk 22 december 2026 door delegatieleiders van de riviercommissies Rijn, Schelde, Maas en Eems
- Inspraak ontwerp internationale delen (6 maanden): van 22 december 2026 tot 22 juni 2027
- Gegevenslevering voor de internationale delen: eerste helft 2027 door IHW en delegatiesecretarissen
- Vaststellen internationale delen: uiterlijk 22 december 2027 door delegatieleiders van de riviercommissies Rijn, Schelde, Maas en Eems

6. Relevante kaders en regelgeving

6.1 Inleiding

Er zijn verschillende nationale en internationale kaders relevant bij de uitvoering van de KRW en het opstellen van de stroomgebiedbeheerplannen. Hieronder wordt een korte beschrijving hiervan gegeven. Voor uitgebreidere informatie wordt verwezen naar de huidige stroomgebiedbeheerplannen, in bijzonder *Hoofdstuk 7. Bevoegde autoriteiten en proces* en *Bijlage 4.1 Communautaire waterbeschermingswetgeving*.

6.2 Planvorming onder de Omgevingswet

De Omgevingswet is per 1 januari 2024 in werking getreden. Het planstelsel onder de Omgevingswet verschilt enigszins van dat van de Waterwet. Zo is er onder de Omgevingswet geen apart beheerplan voor de Rijkswateren meer, maar maakt dit deel uit van een nationaal waterprogramma, waarin ook de nationale maatregelen uit het KRW-maatregelenprogramma voor de periode 2028-2033 worden opgenomen. De stroomgebiedbeheerplannen en andere Europese plannen, zijn na inwerkingtreding van de Omgevingswet aparte programma's onder die wet geworden. Onder de Omgevingswet maken waterschappen waterbeheerprogramma's en provincies regionale waterprogramma's. Voor de KRW-onderdelen zijn deze programma's gehouden aan de planning van de KRW. Aangezien bij het opstellen van de huidige stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 al rekening met de inwerkingtreding van de Omgevingswet werd gehouden, brengt dit geen aanvullende wijzigingen in de opzet voor de nieuwe plannen voor 2028-2033.

6.3 Afstemming van de implementatie van verschillende Europese richtlijnen

De politieke verantwoordelijkheid voor de implementatie van de KRW, de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) en de Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) ligt bij de Minister van Infrastructuur en Waterstaat. Afstemming en besluitvorming tussen het Rijk en regionale partners geschiedt in het BO KRW en BO Water. Landelijk wordt de inspraak voor de plannen van deze richtlijnen gelijktijdig gedaan, indien de tijdschema's overeenkomen. De bewindspersonen van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) zijn politiek verantwoordelijk voor de implementatie van de Vogel- en Habitatrichtlijn, en diverse Europese regelgeving die toeziet op emissies vanuit de landbouw. Dit ministerie is ook vertegenwoordigd in het BO Water en BO KRW. Realisatie van de doelen van de KRW levert een essentiële bijdrage aan het realiseren van de KRM-doelen voor de Noordzee en natuurdoelen in Natura2000-gebieden.

Er zijn diverse richtlijnen en verordeningen relevant voor de emissie van stoffen naar het water. De Richtlijn Stedelijk Afvalwater vormt het kader voor emissies lozingen uit rioolwaterzuiveringsinstallaties. De Nitraatrichtlijn is het kader voor het nationale mestbeleid en de emissie van meststoffen vanuit de landbouw naar het water, dat iedere 4 jaar wordt vastgelegd in actieprogramma's (AP's). Momenteel is het 7^e AP (inclusief addendum) in uitvoering, dat loopt van 2022-2025. De derogatie bij de Nitraatrichtlijn, op basis waarvan Nederland onder voorwaarden meer dierlijke mest mocht aanwenden dan de voorgeschreven 170 kg/ha uit de Nitraatrichtlijn, wordt geleidelijk afgebouwd en stopt volledig per 2026. Ook de implementatie van de maatregelen uit de derogatiebeschikking draagt bij aan de KRW-doelen.

De Verordening voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en de Biocidenverordening vormen kaders voor de toelating en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en biociden. REACH vormt het kader voor de toelating van andere chemische stoffen. Andere Europese regelgeving die bijdraagt aan de KRW-doelen is opgenomen in bijlage 4 van de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027.

De KRW-doelen bevatten ook eisen die voortkomen uit andere richtlijnen, zoals de Drinkwaterrichtlijn, Grondwaterrichtlijn en de Richtlijn Prioritaire Stoffen. De Richtlijn Prioritaire Stoffen wordt regelmatig geactualiseerd. In 2013 zijn er 12 nieuwe stoffen en stofgroepen geïntroduceerd voor het bepalen van de chemische toestand. De doelen voor deze stoffen moeten

in 2027 zijn behaald (eerste termijn). Er kan voor deze stoffen nog twee termijnen een beroep gedaan worden op doelfasering (artikel 4.4). Na deze twee termijnen is een beroep op verdere doelfasering alleen nog mogelijk op grond van 'natuurlijke omstandigheden' (zie paragraaf 4.5 *Uitzonderingen*).

Als onderdeel van de lopende herziening van de Richtlijn Prioritaire stoffen, de Grondwaterrichtlijn en de KRW, kunnen nieuwe stoffen en stofgroepen worden toegevoegd. Hier zal vervolgens ook een aanvullend monitoringprogramma en maatregelenprogramma voor moeten worden opgesteld. Verder is hierbij voorzien om stroomgebied-relevante stoffen onderdeel te maken van de chemische toestand.

6.4 Afstemming met aanpalende programma's en trajecten

Bij de uitvoering van KRW-maatregelen wordt zoveel mogelijk mee gekoppeld en rekening gehouden met andere wateropgaven, de opgaven voor natuur en andere maatschappelijke opgaven, zodat kansen voor synergie benut worden en ongewenste neveneffecten voorkomen. Daarbij zijn er diverse programma's die direct of indirect raken aan de KRW-opgaven, waarvan hieronder enkele worden uitgelicht ter illustratie.

De Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) is in 2018 gestart in opdracht van de ministeries van IenW en LNV, en heeft tot doel de ecologische waterkwaliteit te verbeteren en de natuur te versterken in de grote wateren. Hiertoe worden tot en met 2050 diverse projecten uitgevoerd in vier gebieden: het Waddengebied, IJsselmeergebied, Rivierengebied en de Zuidwestelijke Delta. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om het water meer ruimte geven, het zorgen voor verbindingen tussen grote en kleinere wateren, en het ontwikkelen van leefgebieden die passend zijn bij het grote water. Hiermee wordt het ecosysteem van de grote wateren hersteld, waardoor deze de gevolgen van klimaatverandering, zoals extremen in neerslag en temperatuur, beter kan opvangen. Ook helpt dit de rijkdom aan plant- en diersoorten te bewaren. De systeemingrepen van de PAGW dragen daarmee ook bij aan het duurzaam behalen van de doelen van de KRW en Natura 2000. Het programma werkt intensief samen met overheden, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en bedrijven. Zie voor meer informatie de website van de PAGW: www.pagw.nl.

Met het Deltaprogramma (zie de website: [Home | Deltaprogramma](#)) werken de overheden samen aan de opgaven voor waterveiligheid, klimaatadaptatie en zoetwater. Het doel van het Deltaprogramma is dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is. Dit betekent dat de waterveiligheid, de zoetwatervoorziening en de ruimtelijke inrichting op orde moeten zijn. Hiermee wordt waar mogelijk ook bijgedragen aan - en rekening gehouden met - de KRW-opgaven.

De Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992) beogen de biologische biodiversiteit in Europa in stand te houden. In deze richtlijnen wordt aangegeven welke planten en dieren en hun natuurlijke habitats (leefgebieden) beschermd moeten worden. De richtlijnen zorgen voor gebieds- en soortenbescherming in Europa volgens de zogeheten 'instandhouding'. Nederland heeft in dit kader ruim 160 beschermde Natura 2000-gebieden aangewezen, met een totale omvang van circa een miljoen hectare, waarvan twee derde open water. Zie voor meer informatie de website [Natura 2000 | natura 2000](#). Instandhouding kan bestaan uit behoud, uitbreiding of verbetering van de aanwezige natuurwaarden. Voor de realisatie van deze instandhoudingsdoelstellingen worden per gebied beheerplannen voor Natura 2000 opgesteld. Hierin zijn de doelen uitgewerkt en waar nodig specifieke watercondities benoemd. Indien Natura 2000-doelen leiden tot strengere doelstellingen voor bepaalde KRW-waterlichamen, dan wordt die strengste waarde als vertrekpunt gezien voor de maatregelen in de stroomgebiedbeheerplannen. Zie voor meer informatie het kader *Specifieke watercondities in Natura 2000-gebieden* in hoofdstuk 4.

De Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie uit 2008 verplicht de lidstaten om voor hun mariene wateren een strategie op te stellen voor het bereiken en/of behouden van een goede milieutoestand in 2020, om een duurzaam gebruik mogelijk te maken. Voor het behalen van de doelen voor verontreinigende stoffen en eutrofiering is er een afhankelijkheid van de maatregelen die in stroomgebiedsbeheersplannen van de KRW zijn opgenomen voor het behalen van de goede milieutoestand. Op dit moment wordt er gewerkt aan de actualisatie van de KRM. Het

toepassingsgebied van de KRM overlapt gedeeltelijk met dat van de KRW (ten aanzien van de zogenoemde 'kustwateren'). Volgens artikel 2 van de KRM is de richtlijn hier alleen van toepassing op elementen die van belang zijn voor de bescherming van het mariene milieu en die niet vallen onder de KRW. Zie voor meer informatie: [Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie - Noordzeeloket](#). Daarnaast is Nederland verdragspartner van OSPAR, de regionale zeeconventie waarin 15 landen en de EU samenwerken om het mariene milieu van de Noordoost-Atlantische Oceaan te beschermen. De aanpak van verontreinigende stoffen en eutrofiering staan hier ook op de agenda. Mogelijke maatregelen die voortkomen uit OSPAR besluiten kunnen van invloed zijn op de stroomgebieden.

6.5 Europese inzet Nederland bij herziening KRW

Op 26 oktober 2022 heeft de Europese Commissie een voorstel gepubliceerd voor wijziging van de Kaderrichtlijn Water en de "dochterrichtlijnen" Grondwaterrichtlijn en Richtlijn Prioritaire Stoffen. Deze richtlijnen hebben tot doel grondwater en oppervlaktewater te beschermen en bevatten lijsten van verontreinigende stoffen, of groepen van verontreinigende stoffen, met bijbehorende milieukwaliteitsnormen. In het voorstel van de Europese Commissie wordt onder meer een aanpassing van deze stoffenlijsten voorgesteld. Op 12 december 2022 is de appreciatie van dit voorstel en inzet bij de onderhandelingen door het toenmalige kabinet uiteengezet (zie de [kamerbrief](#) over dit onderwerp). In grote lijnen kon het kabinet dit voorstel steunen, maar het heeft hierbij wel een aantal aandachtspunten uiteengezet en ingebracht bij de onderhandelingen. Een voorbeeld hiervan is dat er reële termijnen moeten worden opgenomen voor het voldoen aan nieuwe nationaal afgeleide normen of drempelwaarden. De bestaande tekst in de richtlijnen is bijvoorbeeld zodanig geformuleerd dat bij eventuele nieuwe drempelwaarden voor grondwater met terugwerkende kracht hieraan zou moeten zijn voldaan per 2015. De inzet van Nederland om de richtlijnen hierop aan te passen is opgenomen in de door de lidstaten overeengekomen compromistekst voor het voorstel. Zie voor meer informatie: [Surface water and groundwater: Council agrees negotiating mandate to update list of pollutants - Consilium](#). Vervolgstep zijn de triloggen hierover tussen het voorzitterschap, het Europees Parlement en de Europese Commissie.

In februari 2024 heeft Nederland samen met een aantal andere lidstaten een tweetal non-papers ingediend. Deze zijn te raadplegen via de website van de rijksoverheid: [Kamerbrief bij Non-papers aanpassing Kaderrichtlijn Water | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)). In één van deze non-papers wordt een alternatieve indicator naast one-out-all-out bepleit, die beter inzichtelijk maakt wat de voortgang op KRW-doelbereik is en die beter een vergelijking mogelijk maakt tussen verschillende lidstaten met een verschillend monitoringsprogramma. In de andere non-paper wordt een aanpassing van de definitie van achteruitgang onder de KRW bepleit, waarbij effecten die enkel tijdelijk van aard zijn en geen lange termijneffecten hebben worden uitgesloten, en activiteiten die enkel bestaande verontreiniging verplaatsen anders worden beoordeeld dan activiteiten waarbij nieuwe verontreiniging wordt toegevoegd. Ook deze inzet is opgenomen in de door de lidstaten overeengekomen compromistekst voor het voorstel.

Bijlagen

Bijlage 1: Werkgroepen

Hieronder is een (niet uitputtend) overzicht opgenomen van relevante werkgroepen die een belangrijke rol spelen bij de KRW en de totstandkoming van de stroomgebiedbeheerplannen. Onder het KRW-impulsprogramma is tevens een aantal tijdelijke werkgroepen ingesteld. Deze zijn niet opgenomen in onderstaand overzicht.

Regionaal Afstemmingsoverleg Monitoring

Het Regionaal Afstemmingsoverleg Monitoring (RAM) zorgt voor afstemming rond het onderwerp monitoring van oppervlaktewaterlichamen. Belangrijke onderwerpen zijn onder meer:

- Ontwikkelen van een toetsingsmethodiek voor metalen waarin rekening is gehouden met de regionale variaties in natuurlijke achtergrondconcentraties;
- Opleveren van een geactualiseerd document met de richtlijnen voor monitoring en toetsing, inclusief de nieuwe regels voor metalen;
- Afstemming van Aquo-kit op de nieuwe richtlijnen voor monitoring en toetsing;
- Bevorderen van de volledigheid en juistheid van de rapportages over de ecologische en chemische toestand, onder meer door monitoring in biota te bevorderen.

De werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers uit elk (deel-)stroomgebied, Rijkswaterstaat en het Informatiehuis Water (IHW), en wordt voorgezeten door een vertegenwoordiger van het Coördinatiebureau Stroomgebieden Nederland (CSN).

Landelijke werkgroep chemische stoffen

In 2023 is in het kader van het KRW-impulsprogramma een landelijke werkgroep ingesteld met vanuit elk deelstroomgebied een deskundige op het gebied van chemische waterkwaliteit en daarnaast vertegenwoordigers vanuit IenW, UvW en IPO.

Er wordt gewerkt aan de 42 stoffen waarvoor geldt dat zonder aanvullende maatregelen naar verwachting in 2027 sprake is van overschrijdingen van de norm. Voor 30 stoffen geldt dat de KRW-norm uiterlijk in 2027 moet zijn gehaald, voor 8 stoffen uiterlijk in 2033 en voor 4 stoffen uiterlijk in 2039. De lijst is vastgesteld door het cluster MRE en gepubliceerd op Informatiepunt Leefomgeving, zie: [Stoffenlijst KRW impuls | Informatiepunt Leefomgeving \(iplo.nl\)](#).

Werkgroep aanpak opkomende stoffen

De werkgroep 'Aanpak opkomende stoffen' onderzoekt de schadelijkheid van onbekende stoffen. Zij gebruikt gegevens over voorkomen, gebruik en toxiciteit om stofgroepen te vinden die een bedreiging kunnen vormen voor de waterkwaliteit. Voor deze stoffen gaat zij op zoek naar informatie over schadelijkheid en bronnen, en adviseert over een mogelijke aanpak. Zie voor meer informatie de website van het Informatiepunt Leefomgeving: [Aanpak opkomende stoffen | Informatiepunt Leefomgeving \(iplo.nl\)](#).

Landelijke Werkgroep Grondwater

Voor de uitvoering van het grondwatergedeelte van de KRW en de Grondwaterrichtlijn werken het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, CSN, IHW, de provincies, de waterschappen en het RIVM samen in de Landelijke Werkgroep Grondwater (LWG). Het doel van de LWG is afstemming tussen de provincies onderling en het Rijk over onder meer de wijze van toetsen en rapporteren voor de KRW. De LWG is tevens een schakel tussen de verschillende waterbeheerders en zorgt voor input in en afstemming met de Europese werkgroep grondwater. De werkgroep wordt voorgezeten vanuit het IPO en het RIVM voert het secretariaat.

Binnen de LWG wordt onder meer opvolging gegeven aan het advies van de Studiegroep Grondwater uit 2022. Dit advies is te vinden op de website van de Rijksoverheid: [Grondwater: onzichtbaar en onmisbaar advies Studiegroep Grondwater | Rapport | Rijksoverheid.nl](#).

Bijlage 2: Stappenplan afstemming over grensoverschrijdende belasting

De bestuurlijke afspraken voor de afstemming van waterbeheerders met buurlanden over grensoverschrijdende belasting vallen uiteen in onderstaande stappen:

Stap 1: Gegevensverzameling

In eerste instantie is het de verantwoordelijkheid van de waterbeheerder om op de hoogte te zijn van de waterkwaliteit in de waterlichamen in zijn beheer en te weten welke parameters niet voldoen aan de hier geldende KRW-normen. Onder het begrip *parameter* worden hierbij alle stoffen, parameters en kwaliteitselementen verstaan waarvoor een KRW-doel geldt. Dit betreft onder meer prioritaire en specifieke verontreinigende stoffen, nutriënten, biologische kwaliteitselementen en grondwatertests die conform het protocol voor de beoordeling van grondwater gebruikt worden om de toestand van een grondwaterlichaam te bepalen.

Bij de KRW-normen is van belang dat de normen voor diverse stoffen in Nederland verschillen van die van de buurlanden. Dit kan complicerend werken. Richtinggevend bij afwenteling zijn de Nederlandse normen, aangezien dat de voor Nederland geldende doelstellingen zijn. Indien de Nederlandse normen strenger zijn kan er hierdoor, ook als het buurland aan de eigen normen voldoet, nog steeds sprake zijn van een probleem.

Wanneer een parameter niet aan de norm voldoet, is het aan de waterbeheerder om de oorzaken daarvan te achterhalen en, indien van toepassing, het aandeel van het buurland daarin te onderzoeken. Dit laatste bij voorkeur in samenwerking met het betreffende buurland. Indien deze informatie niet afdoende beschikbaar is, wordt van de waterbeheerder verwacht dat deze, bijvoorbeeld door middel van aanvullende monitoring, zich inzet om deze gegevens zo spoedig mogelijk te verkrijgen. Zonder deze gegevens is het immers niet mogelijk het probleem op te lossen, noch om uiteindelijk een eventueel beroep te doen op een uitzonderingsmogelijkheid indien een doel niet wordt gehaald door een oorzaak die in het buitenland ligt.

Stap 2: Agendering

De daaropvolgende stap is dat de geconstateerde knelpunten worden aangekaart bij het buurland. Hierbij moet in overleg bekeken worden of de geconstateerde knelpunten opgelost zouden kunnen worden en welk tijdsplan hierbij hoort.

Het agenderen heeft tot doel:

- Het betreffende buurland informeren en waar mogelijk via gezamenlijk feitenonderzoek ('joint fact finding') met het buurland meer inzicht te krijgen in de opgaven van het betreffende waterlichaam;
- Inzicht krijgen in de maatregelen in het buurland en de te verwachten effecten op de waterkwaliteit van het water dat Nederland binnenstroomt, inclusief zicht krijgen op het tijdsplan voor de uitvoering van deze maatregelen die het buurland neemt;
- Indien nodig het buurland aanmoedigen tot het nemen van aanvullende maatregelen om te komen tot het KRW-doelbereik in Nederland;
- Bij te dragen aan de motivering van een eventueel beroep op een uitzonderingsmogelijkheid in 2027.

Agendering heeft in beginsel de vorm van gesprekken, maar kan ook de vorm aannemen van het aanwenden van rechtsmiddelen richting het buitenland.

De agendering vindt allereerst plaats op regionaal niveau door de waterbeheerders zelf. Indien dit niet het gewenste resultaat oplevert kan opgeschaald worden naar nationaal of Europees niveau.

Samengevat worden daarvoor de volgende stappen doorlopen:

1. Agendering op niveau waterbeheerders

De waterbeheerders zijn primair zelf verantwoordelijk om de door hen geconstateerde problemen te agenderen bij hun buitenlandse counterparts. Dit kan gebeuren in bilateraal overleg of via de (sub)commissies van de internationale gremia waarin zij zitting hebben.

2. Agendering op nationaal niveau door minister IenW

Als het agenderen door waterbeheerders van de geconstateerde knelpunten niet leidt tot het

gewenste resultaat kan opschaling plaatsvinden namens of door de minister van IenW. Deze opschaling dient voor de regionale wateren te verlopen via de lijn: RAO-voorzitter en waterbeheerder benaderen adjunct-stroomgebiedcoördinator (CSN'er in de betreffende regio) die vervolgens – bij voldoende dossieropbouw - met de landelijke stroomgebiedcoördinator van het Ministerie van IenW de opschaling organiseert.

3. *Agendering bij Europese Commissie*

Indien opschaling via de minister van IenW onvoldoende resultaat oplevert, kan de hulp van de Europese Commissie worden ingeroepen. Voorwaarde hiervoor is dat alle voorgaande stappen zijn doorlopen en er specifiek kan worden aangegeven per stof, parameter, of waterkwaliteitselement wat het aandeel van het buurland is.

Dossiervorming

De grensoverschrijdende belasting, het agenderen daarvan en de resultaten daarvan worden door de waterbeheerders gedocumenteerd. De waterbeheerders zijn verantwoordelijk voor de dossieropbouw. Vanuit actielijn 6 van het KRW-impulsprogramma (*Verantwoording 2027*) worden handreikingen uitgewerkt ter ondersteuning van deze dossieropbouw. De minister van IenW en provincies hebben daarnaast de verantwoordelijkheid voor het adequaat motiveren van eventuele beroepen op uitzonderingsgronden indien KRW-doelen in respectievelijk het hoofdwatersysteem of de regionale wateren niet worden gerealiseerd door de invloed van grensoverschrijdende belasting.

In de dossieropbouw moeten per waterlichaam de feiten uiteengezet worden; de waterbeheerder toont aan wat de belasting vanuit het buitenland is. Dit wordt gedaan per KRW-doel, waarbij wordt aangegeven wat niet gehaald wordt door belasting door het buurland. Vervolgens moet in het dossier een overzicht opgenomen zijn waar dit geagendeerd is, wat dit heeft opgeleverd en welke acties vervolgens genomen zijn. Het is daarbij van belang bespreekverslagen te archiveren.

Voor de verantwoording in 2027 is het beschikbaar zijn van het dossier uiterlijk eind 2026 (bij publicatie ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen) nodig.

Bijlage 3: Begrippenlijst

- *Abiotisch*: Niet behorend tot de levende natuur (fysische en chemische factoren)
- *Bevoegd gezag*: Overheidsinstelling die is belast met een bepaalde taak, bijvoorbeeld vergunningverlening of vaststellen van beheerplannen.
- *Bevoegde autoriteit*: Eén of meer autoriteiten, aangewezen overeenkomstig artikel 3 van de KRW, lid 2 of lid 3.
- *Binnenwateren*: Al het stilstaande of stromende water op het landoppervlak, en al het grondwater aan de landzijde van de basislijn vanwaar de breedte van de territoriale wateren wordt gemeten (KRW, artikel 2).
- *Categorie water*: De KRW maakt onderscheid in de volgende categorieën van wateren: rivieren, meren, overgangswateren en kustwateren (KRW, artikel 2).
- *Goed Ecologisch Potentieel (GEP)*: de beoogde ecologische toestand van een sterk veranderd of kunstmatig waterlichaam, aldus ingedeeld overeenkomstig de toepasselijke bepalingen van bijlage V van de KRW (KRW, artikel 2).
- *Goede toestand*: Toestand waarbij zowel de chemische als de ecologische toestand goed zijn (voor oppervlaktewater) of waarbij zowel de chemische als kwantitatieve toestand goed zijn (voor grondwater).
- *Grondwater*: Al het water dat zich onder het bodemoppervlak in de verzadigde zone bevindt en dat in direct contact met bodem of ondergrond staat (KRW, artikel 2).
- *KRW*: Europese Kaderrichtlijn Water (2000/60/EG); door de EU in 2000 vastgestelde richtlijn ter bescherming van alle wateren en het bevorderen van het duurzaam gebruik van water en grondwater.
- *Kunstmatig waterlichaam*: Een door menselijke activiteiten tot stand gekomen oppervlaktewaterlichaam (KRW, artikel 2).
- *Kustwateren*: De oppervlaktewateren, gelegen aan de landzijde van een lijn waarvan elk punt zich op een afstand bevindt van één zeemijl zeewaarts van het dichtstbijzijnde punt van de basislijn vanwaar de breedte van de territoriale wateren wordt gemeten, zo nodig uitgebreid tot de buitengrens van een overgangswater (KRW, artikel 2)
- *Oppervlaktewater*: Binnenwateren, met uitzondering van grondwater; overgangswater en kustwateren en, voor zover het de chemische toestand betreft, ook territoriale wateren (KRW, artikel 2); water dat zichtbaar stroomt door waterloop of over grondoppervlak.
- *Planmer*: Milieueffectrapportage voor plannen (de procedure). Planmer is een instrument om het milieubelang een volwaardige plaats te geven in besluitvorming. Een planmer wordt gebruikt bij plannen die kaderstellend zijn voor activiteiten die mogelijk belangrijke nadelige gevolgen hebben voor het milieu.
- *planMER*: Milieueffectrapport voor plannen (het document).
- *Prioritaire stoffen*: Stoffen, bepaald overeenkomstig artikel 16 van de KRW, lid 2, en vermeld in bijlage van de KRW. Hiertoe behoren 'prioritaire gevaarlijke stoffen', dit wil zeggen overeenkomstig artikel 16 van de KRW, leden 3 en 6, geïdentificeerde stoffen waarvoor maatregelen moeten worden getroffen overeenkomstig artikel 16 van de KRW, leden 1 en 8 (KRW, artikel 2).
- *Stroomgebied*: Een gebied vanwaar al het over het oppervlak lopende water via een reeks stromen, rivieren en eventueel meren door één riviermond, estuarium of delta, in zee stroomt (KRW, artikel 2).
- *Stroomgebiedbeheerplannen*: volgens artikel 13 van de KRW verplicht op te stellen plan, waarin de in bijlage VII vermelde informatie is opgenomen. Het plan dient uiterlijk negen jaar na de datum van inwerkingtreding van de KRW gepubliceerd te worden en wordt om de zes jaar getoetst en bijgesteld.

Colofon

Datum:

December 2024

Status:

Ontwerp

Coördinatie en redactie:

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Fotografie:

Blikonderwater (cover)